

НАШІ ПОЗИЦІЇ

орган

ЦЕНТРАЛЬНОГО
КОМІТЕТУ
УКРАЇНСЬКОЇ
РЕВОЛЮЦІЙНО-
ДЕМОКРАТИЧНОЇ
ПАРТІЇ

Ч. 1 (26) 1969

...«Перед нами стоїть завдання наполегливої праці на організаційній ділянці, як і на всіх інших ділянках... Усвідомлюючи, які колосальні ми маємо резерви, мусимо створити такі габарити, в які б ті всі резерви могли б вміститися і в потрібний момент бути вімкнуті до організованої акції... Мусимо поставити справу так, що де б нас доля не розкидала, а ми все були б зв'язані в єдиний політичний організм, постійно й безвідказно діючий. Організм, який розвивався б, ріс і міцнів...»

І. П. БАГРЯНИЙ.

З М І С Т

	Стор.
Становище УРДП до вмаршу військ Варшавського блоку на терен соціалістичної Чехо-Словацької Республіки	5
Слово до українського народу	8
Звернення Генерального Секретаря — Івана Багряного до учасників IV пленуму ЦК УРДП	13
Ю. Март: Рефлексії до подій в східньо-центральной Європі Доповіді на 5-му з'їзді УРДП в Нью-Йорку	19
Тома Лапичак: До сучасних суспільно-політичних проблем	39
Микола Степаненко: УРДП вчора — сьогодні — завтра	60

Н А Ш І П О З И Ц І Ї

ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ
Української Революційно-Демократичної Партії

diasporiana.org.ua

Число 1 (26)

1969 р.

Видавництво ЦК УРДП

Редагує колегія

Статті, підписані прізвищем або ініціалами автора,
не завжди відповідають поглядам партії.

Адреса для статей і листування:

George Nahorny
115 Aycrigg Ave.
Passaic, N. J. 07055
U. S. A.

Становище УРДП до вмаршу військ Варшавського блоку на терен соціалістичної Чехо-Словацької Республіки

Брутальна інвазія Чехо-Словацької Республіки військами Варшавського блоку і окупація «братньої» соціалістичної республіки за наказом з Москви є злочин не тільки супроти народів Чехо-Словащини, але і злочин супроти людства.

Разом з цілим цивілізованим світом Український Революційно-Демократичний Рух є глибоко вражений і обурений поповненням цього чергового гвалтування суверенних прав миролюбного народу.

Це варварське насильство є ще одним виявом повного банкруцтва теорії про пролетарський солідаризм. Цей вмарш, як ніколи перед тим, дорешти оголив цинічну природу та імперіялістичну суть советського режиму, і наявно довів фальшивість та забріханість советської догми про те, що війни є інструментом арбітражу нібито лише в хижому світі капіталізму і, що в комуністичному суспільстві інтернаціонального братерства пролетарів немає місця для воєнних конфліктів.

Згвалтування комуністичної Чехо-Словащини мусить стати останньою пересторогою для тих наївних, що повірили в якусь лібералізацію режиму в Кремлі, і тим самим уроїли можливості еволюційного переростання советської імперії в спілку рівних і незалежних соціалістичних республік. Цілі Москви — підпорядкувати світ собі хитрощами, підступом, а тоді залізом і кров'ю, так званою диктатурою пролетаріату — сіреч ЧК, ОГПУ, НКВД, КГБ — як писав І. Багрянйй шістнадцять років тому («Наші Позиції», ч. 4-5/14-15) залишається актуальними і по сьогодні. Підтвердженням цього є ще свіжа чеська і призабута мадярська трагедія.

...«Не можна збудувати такого соціалізму, який би не поневолював», — писав І. Багрянйй, — Ми думаємо, і дійсність досі показала, що основні заложення соціалістичної доктрини заперечують свободу, як універсальне розкріпачення будь-кого й будь-чого в її життя.

Там де є централізація... де є доктрина (яка чомусь неминує, а особливо в Росії чомусь обертається в догму, в релігію) — там не може бути людської свободи... а кожен соціалізм без свободи неминує приведе до рабства.»

Наші Позиції ч. 4-5 (14-15)

Комунізм і свобода несумісні, як несумісні день і ніч, як взаємовиключаючими є життя і смерть. Коли сходить сонце настає ніч, коли приходять смерть, обривається життя. І, там, де приходять комунізм, там зникає свобода, бо північні вампіри бояться сонця свободи.

Перші проблески «досвітніх вогнів» лібералізаційного процесу, що йшов разом із звільненням від колоніальної залежності з-під московського караулу, на смерть перелякав жреців поневолення, і вони без вагань розв'язали темні сили війни... проти «братнього соціалістичного ладу. Цим режим сам зірвав свою облудну маску миролюбця, і раз назавжди перекреслив марні ілюзії віри в можливість мирного співжиття народів в системі советського бльоку. Це не лише вдарило болюче по престижеві цього режиму у вільному світі, зокрема серед так званого неутрального бльоку, але внесло глибокий фермент зневіри та знеохочення в лави ліберальних кіл в цілому світі, і, що найважливіше, докорінно, хоч і без наявного вияву назовні, стрясло до підвалин цілим комуністичним суспільством в ССРСР і може найбільше в сусідній до Чехо-Словаччини Україні. Промовляючи до цієї німої шокованої України Революційно-Демократичний Рух гостро засуджує брутальний акт втручання советського режиму в суверенні внутрішні справи іншого народу.

Революційно-Демократичний Рух висловлює братньо-близким народам Чехо-Словаччини щире співчуття в їх національній трагедії і гостро заплямовує імперіалістичну захланність кремлівських авантюристів за їх чергове з'валтування невинної жертви, першою серед багаточисельних жертв була наша батьківщина — Україна, спершу як Українська Народна Республіка, а вдруге як Українська Радянська Соціалістична Республіка. Революційно-Демократичний Рух з почуттям сорому стверджує зрадливу участь у плануванні і переведенні воєнного вмаршу українського квіслінга Шелеста, і окремо висловлює сум з приводу використання антинародним режимом німого раба в солдатській шинелі сина робітничої і селянської безправної України.

Революційно-Демократичний Рух вважає за свій обов'язок категорично ствердити, що а ні тисячі безвольних виконавців кремлівських наказів, ні тим більше «ображені мало-

російські мавпи», як про них писав М. Хвильовий типу Шелеста не є у жаднім випадку виразниками волі чи симпатій українського народу. Серце України кривавиться за кривди вільнолюбних народів Чехо-Словаччини.

Революційно-Демократичний Рух вважає холодною і черству поставу до чеських подій з боку західних потуг не лише антигуманну і помилкову і жалюгідну, але в далекому і пляні небезпечною для цілого людства. Така байдужість і стриманість в обличчі трагічних подій глибоко розчаровує і демобілізує наростаючі демократичні сили в підсоветській системі. Безвиглядність будь-якої надії на допомогу, навіть у вигляді моральної підтримки, не лише гальмуватиме цей процес наростання демократичних сил, але може створити передумови повної переорієнтації на шлях шукання компромісу в середині советської системи, що приведе до консолідації цієї системи і створення ілюзії її монолітності й потуги та приведе до розв'язування дальших авантюристсько-імперіалістичних зазіхань, які в кінцевім висліді можуть розв'язати «ядерний» конфлікт.

Тому Революційно-Демократичний Рух вважає за вимогу потреби докорінного перегляду дотеперішньої, архаїчної політичної доктрини Західних потуг супроти советського режиму і опрацювання нової життєпридатної, побудованої на реальному станові речей, а саме незаперечного існування національних прагнень унезалежнення і урівнення десятків поневолених народів в системі советської імперії.

Підвалиною доктрини не на словах, а на ділі мали б стати Атлантийська Хартія Прав Людини та засади Організації Об'єднаних Націй, правними членами якої ці народи або є, або мали б стати.

Дискримінаційне відношення до поневолених націй підсоветської імперії не сміє мати місця. Першим кроком у цьому напрямі мало б стати рівне трактування усіх складних частин центрально-східньої Європи без різниці будь це Варшава чи Київ, Бухарест чи Бухара. Революційно-Демократичний Рух твердо вірить, що країну можна окупувати можна її здесяткувати, але як Ленін писав «на штиках нельзя сидеть» і тому «не скувати душі живої!.. Вона знову оживає і сміється знову!..» І ми віримо, як віримо, що завтра зійде сонце, що оживе і засміється вільна, незалежна золота Прага як рівнож оживе і засміється золотoverхий вільний Київ.

Український Революційно-Демократичний Рух закликає кожну українську людину невтомно боротись і працювати за здійснення цих ідеалів.

Вересень 29, 1968 р.

Слово до українського народу

Недавно сповнилось 50 років з того часу, як Російську імперію стрясла Жовтнева революція, революція, на прапорах якої були виписані ідеї й гасла, що обіцяли створити новий, прогресивний і справедливий лад на одній шостій частині світу, революція, яка обіцяла повсталим народам добробут, свободу і вільний національний розвиток, включно з правом народів на окрему державність.

Сьогодні кожний громадянин в СРСР, і більшість населення світу знають, що ні одна з цих обіцянок та ідей не стали дійсністю. Сьогодні всі знають, що вже з перших своїх кроків керівники Жовтневої революції вбачали в національних революціях, які охопили окраїни імперії, найбільше зло і силою голої зброї, підступу, шантажу й дальших обіцянок перетворили національно-революційне світання в непроглядну і довгу ніч.

Якщо на початках ця регресивна метаморфоза форсувалася заради ідеї світової пролетарської революції, базою якої мала стати бувша царська Росія, тобто, заради ідеї, яку об'єктивно можна схвалити і певні ексцеси на шляху її здійснення виправдати, то далі, починаючи з середини 20-х років, коли ідея світової революції виявилася фіяском, ніякого оправдання для здушення, обезкровлення і безоглядного нищення національних вартостей пробуджених народів, насамперед народу України, знайти неможливо, ні з точки погляду наукового марксизму, ні, тим більше, з точки погляду інших ідеологій.

Не можна виправдати тому, що ідею світової революції в Москві було цинічно й безцеремонно підмінено ідеєю російської місії в світі і гасла Жовтневої революції поставлену на службу великодержавницьких амбіцій Кремля. З тих часів, точніше, з часу створення Союзу Республік, членом якого також стала й Україна, як рівноправний і суверенний партнер, почався безоглядний великодержавницький і шовіністичний похід Кремля проти історії, культури, мистецтва і фізичної субстанції народів, похід, який продовжується й сьогодні.

Ця великодержавницька офензива спустошила Україну

незрівняно більше, ніж минулі дві війни і всі попередні катклизми на сході Європи. Ця офензива безоглядно й цілеспрямовано нищила все, що так чи інакше виявляло українські атрибути, будь то мова, звичаї, потенційні ідеологічні противники, чи навіть українські комуністи-інтернаціоналісти, не дивлячись на те, що останні відіграли велику роль в закріпленні перемоги Жовтневої революції. Чи ж треба ще раз переповідати долю Шумського, Петровського, Скрипника, Хвильового, сотень найкращих українських поетів, письменників і критиків, десятки тисяч українських політичних, робітничих і культурних діячів, яких винищено тільки за те, що вони повірили й залишалися вірними ідеям і гаслам Жовтневої революції, що вони, всупереч новій лінії червоного фашизму незломно стояли на шляху до інтернаціонального через національне?

Досвід показав, що для великодержавницького шовініста український комуніст інтернаціоналіст, який не хоче ставати погноєм для культивуваці й форсування російської величі, є більшим ворогом, як капіталіст. Бо сьогодні, українським колгоспником починаючи і міністром республіканського уряду кінчаючи, всі українці на батьківщині усвідомлюють — завдяки довгому досвідові — що Україна і комунізм в його теперішній кремлівській практиці є несполучними поняттями, усвідомлюють не тільки українці, але усі народи СРСР, включно з російськими демократами-лібералами. Це усвідомлюють також народи так званих «народніх демократій». Це усвідомлюють навіть провідники новопосталих держав Африки й Азії. Факт, що комуністичні гасла сьогодні стали означати ніщо інше, як домінацію Кремля. Внаслідок цього, ці гасла й ідеї стають все менше й менше популярними. Вони цілковито втратили свій минулий соціяльний і суспільний магнетизм і більше не промовляють до працюючої людини, бо зміст цих гасел зпрофановано Кремлем великодержавницьким шовінізмом «советського бюрократа», советськими унтерпришибеевими та держимордами.

В обличчі цієї широкої опозиції в світі і в самому СРСР, Кремлівські лідери вдаються до перемальовування одіозних ярликів, «лібералізацій» і «демократизацій», «десталінізацій» і «повороту до соціялістичної легальності», в той самий час ще централізуючи владу і знеосіблюючи національні республіки. Ні про який комунізм Кремлеві вже більше не йдеться. Йому сьогодні йдеться тільки про дальше скріплення й остаточне «торжество» російського імперіялізму, і заради цього всі засоби є добрі. Як і раніше, з суспільства вибирають всіх «вільнодумців», опонентів, мужніх людей —

письменників, діячів, генералів, науковців — і відправляють їх в божевільні, так як колись Аракчєєв проголосив божевільним борця-поета Чаадаєва. А цвіт українського письменства й культури й надалі запроторують в Сибір.

Режим продовжує запроваджувати сувору централізацію й уніфікацію, продовжує переслідувати національні мови й культури, продовжує насаджувати в національних республіках імперський елемент на ключеві позиції, тобто продовжує широким фронтом нещадну русифікацію всього неросійського. Перед Україною, як і перед іншими республіками, у весь зріст постає питання «Бути чи не бути?»

Українська Революційно-Демократична Партія, далека від того, щоб виступати менторами й учителями великого й свободолюбивого Українського народу. Як невід'ємна й інтегральна частина свого народу УРДП твердо вірить в його сили, в його незламний прометейський дух, ворог може видобати ребра й серця, але ніколи й ніколи не спалити душі живої!

УРДП розуміє складність політичної ситуації, тяжкі й невідрадні умови для національної творчості в Україні. Стверджуючи вагу й завдання політичної активності еміграції, УРДП вірить, що єдиною силою, яка спроможна захистити й відстояти інтереси й ідентичність нашого народу — це сам нарід, його власна сила, його власна воля, його непохитна віра в неминучість свого національного самоздійснення.

Доти, поки цілий нарід, робітники й селяни, з їх еманациєю провідної інтелігенції не візьмуться за справу творення своєї держави, незалежної України не буде, — сказали засновники нашої партії 20 років тому. Сказавши так, вони також вказали, що сьогодні Україна, як ніколи, розпоряджає всіма фаховими силами, необхідними в функціонуванні державного апарату. Тільки ці фахівці є в зашморзі чужих сил, їхній талант використовується не на зміцнення, а на послаблення українського духового потенціалу.

І нашим загальним завданням, завданням всієї нації є сьогодні повсякчасна підтримка духового проводу України, бо ідея власної державности не стане атракцією всіх прошарків населення України, національно-творча еліта, при всьому бажанні перенести свій резистанс у вищу сферу, у сферу політики, залишатиметься билиною в полі, яку великодержавницькі шовіністи можуть кожного разу стягти без особливих зусиль.

Ось чому з хвилини заіснування нашої партії, її чільні діячі постійно наголошували момент українських державно-творчих кадрів, заявляючи, що в КІРС, комсомолі, держав-

ній адміністрації є велика кількість українських патріотів, з якими інші політичні сили нації, на батьківщині й діаспорі, мусять наполегливо шукати спільної мови, ніколи не забуваючи, що методи спротиву й боротьби, ініціатива, вироблення ближчих і дальших завдань, мусять проявлятися й оформлятися в Україні, а не імпортуватися з-за кордону. УРДП, завжди стреміла й стремить до зближення й порозуміння між усім активним і творчим українством, будь воно безпартійне, партійне, комсомольське, переслідуване чи аполітичне. Ось чому ми вважаємо, що сьогодні першочерговим завданням всіх українських патріотів є **інтеграція зусиль і здобутків**, які в той чи інший спосіб підсилюють концепцію України, як повноцінного предмету.

Погляд, що лише політичні емігранти є справжніми й добрими українцями, УРДП вважає безпідставним, шкідливим і згубним. УРДП твердить, що борці-українці патріоти ще більше як в еміграції, є в державному апараті УРСР, тим більше в гуцці народу, в лавах інтелігенції, навіть в партії, та комсомолі.

УРДП засуджує претенсії на апріорне провідництво на якесь право «від історії» верховодити долею нації, без мандату українського народу будь то претенсії КПРС чи якоїсь іншої політичної групи. Для УРДП не має поділу по лінії ярикування: комуністи, фашисти, соціалісти, демократи лише по лінії українського змісту, повноцінності та користі для українського народу в його змазі за волю і незалежність. У своїй праці за кордоном УРДП підтримуватиме всякий чин української гідності без ніякого упередження до реалізатора цього чину, чи це буде перший секретар ЦК Комуністичної Партії України, студент, підпильник чи колгоспник. І так само будемо нещадно таврувати всякий вияв браку самопошани українцями, незалежно від осіб і їхніх постів, в Україні чи поза Україною.

Ми виступаємо за акцію всенаціонального перекрою, за широкозакроений «народний фронт», який мав би єднати одним духовим змістом всіх українських патріотів, як тих, що трудяться на батьківщині, так і тих, що діють в еміграції. УРДП признається, що нічого титанічного на еміграції не зроблено. Але УРДП скромно трудилось на полі популяризації України в світі, в силу її спроможностей виступала в захист української культури, й змагала до мобілізації українських сил в їх важкій боротьбі, викривала антинародну суть советського режиму в твердому переконанні, що український нарід є і буде. УРДП прирікає і на майбутнє підтримувати усіма можливими засобами кожную акцію в Укра-

їні, скеровану на відзискання, відвоювання кращих позицій українством в сфері культури, політики, державної адміністрації й економіки. Будемо робити все можливе, щоб відкрити ширші канали зв'язку й інформації між Україною й світом.

Віriamo, що в цій скромній — але тяжкій як на наші сили — роботі нас поблагословить наш великий і свободолюбивий народ.

УЧАСНИКИ 5-го З'ЇЗДУ УРДП, НЬЮ-ЙОРК.

Звернення Генерального Секретаря — Івана Багряного до учасників IV пленуму ЦК УРДП

Від редакції: Уважаємо за потрібне передрукувати цінні думки Івана Багряного, які й далі є актуальними. З звернення опускається дев'ять рядків, які не є актуальні і не зрозумілі без надрукування окремого листа Івана Багряного, про який мова в тих рядках.

Сердечно вітаю всіх учасників IV-го Пленуму ЦК. Бажаю успіху в роботі, стійкості на нашому такому безлюдді, а головне — ясності в думанні та політичних прагненнях і настановленнях.

При наявності певного «смятіння в умах» в нашому політичному світі взагалі, а серед деякої частини наших людей зокрема, хочу, отак позаочно беручи участь в роботі пленуму, зробити кілька своїх зауваг, в інтересах внесення ясності в питання для нас суцього принципової і рішальної ваги. Хочу сказати ось що, друзі мої...

Але раніше — хочу зробити попередження про речі, які є теж вислідом певного «смятіння в умах». Не шарахайтесь від слабодухості і розпуки в царину шукань якихось партійно-політичних чудес, не підхоплюйте чужих і не творіть своїх ніяких чудодійних проектів реорганізації українського політичного світу, якихось екстрарятункових політичних новотворів, «універсальних» і «всеобіймаючих». Все те наївне. І може привести тільки до розламу і загублення того, що є і що ми так мужньо і віддано з вами творили, розбудовували і розбудовуємо...

Що мусимо мати на оці, щоб не розгубитись в тій атмосфері «смятіння в умах», — яка в українському політичному світі панує нині. При чому, я тут не збираюся сказати чогось нового. Я хочу лише нагадати, повторити те, що лежить в основі основ нашого політичного думання, що є ґрунтом, на якому стоїмо ми і цілий наш рух. Я хочу це викласти, стиснувши його до характеру основ нашої політичної абетки, в

кількох пунктах. Прошу бути терплячими, вибачаючи може деякі банальности (що стали банальностями від упертого повторювання), що ж зробиш, іноді треба повторювати речі до банальности, нагадувати про них, коли їх забувають, ганяючись за ілюзорною політичною «жар-птицею» малахія-і-ською. Отже:

1. Стоїмо на принципі, що-доки за справу виборення і збудування Української Держави не візьмуться **українські селяни і робітники**, — доти ніякої української держави не буде.

2. Бо українські селяни і робітники — це є нині єдиний **продуцент** в Україні, який продукує матеріальні цінности, який **уміє, хоче і буде** (і тільки він) володіти засобами продукції і оборони. І через те їм — селянам і робітникам і їхній **аристократії** (за В. Липинським) — цебто інтелігенції селян і робітників, — що ми в сумі називаємо українським **трудовим народом**, — на українській державі по справжньому **залежить**. Їм на ній залежить, як єдиним і законним господарям української землі нині.

Бо поза ними немає **жодної** кляси сьогодні на Україні, яка би хоч існувала, а не кажемо вже волсділа засобами продукції і оборони, і яка би хотіла і могла за українську державу боротись. Міщухи і спекулянти, різні інтелігенствуючі здеклясовані, мовляв Липинський, націонал і соціал дєрвіші і кудесники не йдуть в рахубу, бо для їхнього «визвольного» галасу, для їхнього хотіння бракує основного — сили, а головне — здатности володіти засобами продукції і оборони.

3. Говорячи про селян і робітників сьогоднішньої України, ми трактуємо їх нині як соціяльну верству **клясово однородноу**, суцільну, що є історичним фактом. Як соціяльну верству з однаковими, єдиними інтересами політичними, соціяльними і національними. Ці спільні інтереси єднають їх в моноліт. І в боротьбі за ці інтереси — ці українські єдині **продуценти і войовники** (а не політичні малахіяни) будуть і мусять виступати єдиною когортою. Але:

4. Але, щоб виступати їм єдиною когортою, єдиним національним монолітом, і щоб свої інтереси вибороти: здобути владу, відвоювати свою землю і фабрики, звільнити від окупанта і відбудувати свою національну Суверенну Державу, — українським робітникам і селянам, цим продуцентам і войовникам, **потрібна залізна організація!**

І ось ту підходимо до основного, до питання, яка українська політична партія сьогодні потрібна. І твердимо:

5 Попри всю гарячкову метушню різних політичних ком-

бінаторів, «фахових» і ще сто разів «фаховіших» політиків, не спростованим лишається факт: Ніяка універсально-інтелектуальна, з найкраще «балакаючих, деклямуючих і пишущих» інтелігентів — як носіїв здекласованої націоналістич-

ної чи соціалістичної ідеології — складена партія не потрібна. Хоч би вона була і сто раз соборницька. Ні.

Потрібна ота партія, яка би дала українським продуцентам і войовникам залізну організацію. Потрібна партія українських селян і робітників.

Якщо ми такої партії не створимо, значить ми, як нація

нічого не варта. Значить ми не нація, а якесь «плачуче, деклямуєче і співаюче» інтелігентсько-націоналістичне непорозуміння. А особливо, коли ми ще й чинимо опір тій єдиної доцільній тенденції, — тоді ще гірше. Але всякий тут опір мусить бути немилосердно розторошений.

6. Потрібна партія, яка би, як авангард українських продуцентів і вояків — українських робітників і селян — змогла їх очолити, досконало ідейно озброїти, дати їм залізну організацію, дисципліну і **фанатичну волю** до виборення національно-державної незалежності. Партія плоть від плоті і кість від кістки **трудового народу**.

7. Така партія робітників і селян, очевидно, мусить складатися і з інтелігенції також. Але не тій «інтелігенції взагалі», що фактично є здеклясованим духовим, плебейством, а тій інтелігенції, що є аристократією (за Липинським) отого сьогоднішнього українського продуцента і вояка. Цебто, отой високофахової, технічної державно-творчої, робітничо-селянської інтелігенції, і тій, що **такою** хоче бути. Тій, що свою оцю аристократичну місію усвідомлює і в свідомості цього діє, пише, творить і змагається.

8. Розбудовуючи таку партію — партію, яка би дала **єдиному** сьогоднішньому українському продуцентові і вояку — т. зв. українському трудовому народові — залізну організацію і успішно повела його до бою за національну свободу і державну незалежність, — **це і є наше завдання**

Для цього й створено УДРП

Такою партією вона задумана.

Для того вона існує.

І для цього її треба всіма силами берегти, кріпити і розбудовувати.

Цебто берегти, кріпити і розбудовувати, як партію українських селян і робітників, волею і жертвенною працею **аристократії** тих робітників і селян.

9. Така партія — цебто робітничо-селянська і буде сама **універсальна**, бо на реальний універсальний ґрунт оперта, українська партія. Єдино потрібна і перспективна. Всі інші проекти творення «універсальних партій» — це є малахіяństwo і неминуєче мусить привести до більшого чи меншого збіговиська звичайних «націоналістичних» чи «соціалістичних» здеклясованих «дервішів, магів та кудесників», які ніколи не відіграють в боротьбі за Українську Державу організуючої ролі, а лише ролю деструктивну, боротимуться не за державу, а за свій чад в голові — за свої «ізми», за гегемонію своїх дервішівських корпорацій.

10. В питанні націоналізму — то така партія, як ми творе-

мо й будемо творити, цебто партія селян і робітників, цебто УРДП, буде своєю суттю і самим фактом існування **найбільше націоналістичною**, бо на реальну, продукууючу націю оперта і в ім'я її діюча. Але трактуємо **націоналізм, як патріотизм, любов до своєї землі і всього на ній суцього і тому продукууючому народові приналежного.**

Що ж до «націоналізму» в лапках, як ідеології націоналістів і спекулянтів, здеклясованих шукачів влади і диктатури, як ідеології повзучого фашизму, то вважаємо його явним для української справи згубним і шкідливим.

11. Українському народові — продуцентів не потрібні ніякі «націоналістичні дровишки» (та ще такі, яких він спостерігав недавно), як непотрібні й соціалістичні та демократичні «волхви і кудесники» — спасителі миру. Йому потрібні організатори, стратеги і залізної волі проводирі. Кров від крові і кість від кістки його сини, до гроба йому вірні і безоглядно віддані.

Дати, вишколити українському народові фалангу відданих організаторів, стратегів і боєвих командирів — це і є задачею такої політичної партії.

12. І нарешті — якщо ми хочемо щоб українська національно-визвольна боротьба була виграна, то на слугування тому єдиному сьгоднішньому продуцентів і воєвникові українському мусить стати все, що є дієздатним і боездатним з усіх решток інших соціальних прошарків — стати безоглядно, віддати свій досвід, енергію і життя — якщо хоче прислужитися справі українського визволення і державного будівництва, а не стати гальмом і знаряддям руїни.

Ось основні пункти, які ми все мусимо мати на оці, від яких мусимо відправлятися і у всіх своїх діланнях і думанні, якщо хочемо створити справді потрібну партію, і якщо не хочемо розгубитися і стати в тупик в отім «смятінні, в умах», яке має місце скрізь навколо нас. І нарешті, якщо хочемо увійти в українську історію, як конструктивний чинник.

Ці основні засади **треба засвоїти** твердо кожному членові партії. І це з рештою мусить бути підґрунтям всієї нашої роботи.

Це мусить бути хребтом, що не давав би кожному так легко згибати в бік всяких химер і фікцій.

Неусвідомленість цього (з вини проводу) є причиною певного хитання і розгубленості серед деякої частини наших товаришів під натиском різної малахіяньської пропаганди.

Є ще частина членів, які перебувають в стані депресії і

«смятіння» через брак чогось екстра, чогось **потрясаючого** в діяльності УРДП, як є й такі, які сами не знають, чого вони в УРДП. Цей елемент мусить одсіятись, щоб не заважати іншим, бо ми розваг нікому не гарантували, натомість — кропітну, уперту і тяжку, а в переді ще й ризиковану роботу.

На останку хотів би побажати всім членам ЦК і всьому активові **конче** прочитати, продумати і проробити «Листи» В. Липинського. Для політичного вишколу це конче потрібне. І смію сказати, що коли науку В. Липинського обернути з утопійної гетьмансько-дворянської голови на реальні робітничо-селянські ноги, то його «Листи» можуть і мусять стати настольною книгою кожного члена УРДП.

Повернути ж його з утопійної голови на реальні ноги — це наше завдання. Завдання наших мислителів, отієї аристократії, — інтелігенції робітничо-селянської. У гетьманців Липинського треба забрати, бо він їм чужий і не потрібний, як непотрібний безногому балетмайстер.

Ось так, друзі мої!. Вітаю. Бажаю енергії і доброго творчого гумору. Головне — не губитися і не втрачати перспективи. Важно бути дружними, спаяними, відважними і сильними духом, — і ніякі фортеці перед нами не встоять, бо за нами стоїть та сила, якій **призначено і найбільші фортеці зрушити.**

З товариським привітом!

Рефлексії до подій в східньо-центральной Європі

Немає сумніву, що 1968 р. увійде в історію як рік чергового варварського злочину советського режиму.

21. серпня 1968 р., коли брудний чобіт советського мілітаризму, подібно як 30 років перед тим гітлерівські горди, жорстоко потоптав молоді паростки ніжного первоцвіту провесни зпрагненого волі краю — Чехо-Словаччини. Ця дата стала чорним днем не лише Чехо-Словаччини, але й чорним днем кожної волелюбної прогресивної людини світу.

Немає слів, що це насильство советського імперіялізму схвилювало сумління усього цивілізованого людства, але на пломенючому тлі обуреної світової opinio цим актом кремлівської агресії сумно, якщо не зловіщо виконтрастувалася реакція, краще сказати пасивізм, західніх потуг на перебіг цієї драми. Західні сили вільного світу, залишившись вірними традиціям чемберленівського «парасолькування» в імені «миру на наш вік» подібно до славнозвісних трьох мавп — нічого не бачу, нічого не чую, ніщо не кажу — холодно приглядалися зівалтуванню, — неначе нічого надзвичайного не трапилося.

Так звані «ліберально-прогресивні» апологети швидко поспішили з традиційним оправданням цієї черстводушної постави холодного спостереження, в тисячний раз вбиваючи в тверді лоби джанів теорію, що будь який негативний відрух вільного світу на вияв «братерської допомоги в душі інтернаціональної солідарности» Москвою може розглядатись як ворожий соціалістичному таборові акт спричинившись до поглиблення кризи, з імовірністю небезпеки зпровокування ядерної конфронтації.

Апологізм справді переконливий жаскістю свого фіналу. Шкода лише, що його обернено хвостом наперед, бо до свідомости Джані треба було б довести, що власне, саме така «політика» потурання черевата потворою апокаліптичного Марса, пхаючи світ повільно але послідовно і вперто у прірву катаклізму ядерної конфронтації. Бо, якщо тверда постава Заходу в малих конфліктах залишає широке поле

можливостей маневрування — натиску й поступок — без псажної втрати престижу однією чи другою стороною, то, натомість, кожночасне потурання советським провокаціям заохочує кремлівський режим до повторних загарбань. Знаючи захланну природу московського імперіялізму від Івана Калити через Петрів, Катерин, Йосипів до Леоніда всегли-тайного не може бути сумнівів, що цим зазіханням не буде кінця поки існуватиме хоч клаптик землі поза пазурами диктатури «пролетаріату» (пролетаріят значить кремлівська кліка).

На певному етапі ці кремлівські авантюристи дістануть таке головозакруження від «успіхів» повидністю своєї сили й відваги та безвольности й страху Заходу, що вони повірять у цю повидність своєї могутности і впадуть жертвою спокуси зробити останній нищівний скок на «зігнилий захід», що власне зпровокує ядерну конфронтацію і може стати вогненим кінцем цивілізації.

Було б проте наївно думати, що керуючі кола західних потуг чи навіть ті самі «прогресивні» апологети несвідомі цих азбучних істин. Адже ж у певних світових конфліктах подібного страху перед поглибленням кризи і викликання ядерної конфронтації зовсім не було виявлено. Досить пригадати Кубинську кризу чи Арабсько-Ізраїльську війну. Це ж тоді на гарячій каблї Вашингтон—Москва топилися стопки, в той час як під час чехо-словацьких подій на цих телефонах павучки спокійнісенько плели своє павутинячко. Це ж тоді ціла Америка була наелектризована войовничим духом — усі газети, радіо та телевізійні програми виходили з берегів повинню обговорень коментарів, інтерв'ю, заяв тощо. Від президента до двірника кожний вважав за обов'язок зайняти своє войовниче становище. Ціла американська збірнота забула про мудру «політику» недратування кремлівського медведя і про небезпеку світового апокаліпсису — гльсбальної ядерної війни. Через ніч усі «миролюбні голуби» визди-хали і небо вкрилось суцільною хмарою войовничих шулік. Недвозначно забряжчала ядерно-носна ракетна зброя.

І знову таки нічого подібного не спостерігалось під час гвалту мирної Чехо-Словацької Соціалістичної Республіки. Навіть, навпаки, саме в цей час Вашингтон помітно інтенсифікує будування «мирних мостів доброї волі» до Москви. На тлі погроз, пресії, лайки супроти трудівного народу західних слов'ян ратифіковано консулярний пакт; під гуркіт політичних маневрів советських бомбовиків над головами чеських дітей відкрито повітряну руту Москва—Нью-Йорк; в тіні

советських танків на сходах соборів Золотої Праги підписано пакт обмеження ядерного озброєння і т. д. і т. п.

Постає питання — «Чому існує така очевидна різниця політичної реакції Заходу в цілості і США зокрема здавалося б на подібні провокації Кремля?» Чому перша засада західної політики супроти советського режиму, як її окреслив один з тих, хто ці засади формулював Дж. Кеннен — «За всяку ціну зуміти співжити з Москвою» в одному випадку стає вседиктуючою аксіомою, а в іншому випадку забутим словом?

Власне, детальна аналіза чехо-словацької кризи у всій її складності багатоплянної пов'язаності та нашарованості іноді навіть конфліктних плянів та цілей, кидає певне світло на цей клубок парадоксів.

Бо, як казав батько большевизму В. Ленін в «Ітогах Дискусії о самоопределеніі» ще в 1916 р.: «Всяка криза відкидає умовне, зриває зовнішню шкаралупу, шпурляє віджилає розкриває більш глибокі пружини і сили». Тому докорінний розгляд цих чехо-словацьких подій є важливим, щоб розвіяти туман певних ілюзорних місконцепцій, які стали вихідним підґрунтям численних хибно скерованих політичних доктрин, в першу чергу навколо питань народів центрально-східньої Європи та СРСР. Якщо пригадати світові події останнього чвертьстори́ччя стає ясным, що різниця реагування має певну закономірність. В Греції, в Ірані, в Південній Кореї, чи В'єтнамі, в Кубі постава Заходу була гострою й твердою. Знову в Чехо-Словаччині за першого пучку комуністів, реакція на події в Східній Німеччині, Польщі в посталінську відлигу, в Мадярщині 56 р. по відношенню до Північного В'єтнаму чи Кореї і нарешті до відвертої інвазії і окупації Чехо-Словаччини останньо Захід займає становище «моя хата скраю».

Чому? Чи може тому, що ці події не важливі? Чи може тому, що Захід плекає більше симпатій до Греції як до України, чи евентуально Ізраїлю, як до Чехо-Словаччини? Ні, а ні перше, а ні друге. Цього вимагає друга підставова засада західної політики супроти Советського Союзу, а саме — суворе дотримання літери домовлень, явних чи таємних, вигідних чи не вигідних, правних чи досягнених підступом та ошуканством; бо лише літери цих домовлень єдине що стоять між цими антагоністичними світами, як двопільно-визнані закони; бо сьогодні лише ці літери домовлень дліять світ порядку від всесвітнього хаосу.

Займаючи позицію «моя хата скраю» — це не добровіль-

ний вибір західної політики лише ствердження фактичного стану розподілу світу на сфери впливу, домінацій.

В один чи інший час доброго дядька Джо Сталіла було обдаровано певними посіlostями та домініями, «що написано пером невирубаеш топором». Згода на 100% домінації советського режиму в Болгарії та Мадярщині, 90% в Румунії та Польщі, 50% в Югославії (і останнє своє слово там Кремль ще не сказав, векселя терпеливо лежать в сейфах до слушної нагоди), 10% в Греції і т. д. до чогось тих хто на це йшов зобов'язує. Цю віру в окрему приреченість долі сателітних держав і віру в окремі шляхи визволення є вигідно для обох сторін, і для західного світу, і для советського режиму і тому ці ілюзії штучно плакаються. Для заходу є важливим плакати навіть фальшиву віру щоб жеврів вогник якоїсь надії розганяючи морок безвиглядности допомоги ззовні, підбадьоруючи активність демократичних сил, які інакше в обличчі безвиглядности мусіли б шукати компромісу в середині комуністичної системи, що очевидно було б безцінним даром цій системі. Для советського режиму знову ця ілюзорна надія на окремішність шляхів є дарунком з неба вбиваючись клином в єдність поневолених народів советської імперії, дозволяючи режимові розгравати одні народи проти других. І для того плакається ступневість залежности, хоча в дійсності ця ступневість не є квалітативною лише квантитаивною рисою, яку на кожночасну команду Кремль має можливість зтерти. Що він штучно витворений і плаканий советським режимом щоб не допустити зближення підневільних народів. Говорить факт, що при розгляді плану включення сателітних держав в систему Советського Союзу саме цей атуг небезпеки зближення народів СРСР «некошерним» елементом сателітних народів заважив на рішенні заховати цей плян глибоко під сукно під ту пору.

Але потрібно було, чехо-словацької кризи, щоб розкрити «глибокі пружини і сили», щоб оголити жорстокий факт життя: доля народів центрально-східньої Європи, не говорячи вже про долю народів СРСР для західньої політики є тотально скреслені з порядку дня, як справи внутрішньої політики советської Москви. Факт, що Польща, Румунія, Болгарія, Мадярщина Східня Німеччина і Чехо-Словацчина мають маріонеткові «комуністичні» уряди, більше чи менш тісно прив'язані до кремлівської кормиги не є явищем так собі випадковим, лише прямий наслідок «літеридомовлень». І тому всяка фантазія на економічну чи моральну, не згадуючи про мілітарну підтримку зі Заходу, які ілюзорно пле-

каються серед цих сателітних народів це шкідлива оманна, фата моргана оаз, які лише можуть скерувати змаг цих народів на фальшиві тори. У цьому велика вага чехо-словацької трагедії, що вона остаточно знищила рештки ілюзій марних надій, заставивши Захід майже вголос ствердити те, що лише підозрівалось, що центрально-східня Європа доміня советського режиму. Реалізація цього факту політичними представництвами цих сателітних народів і тут на чужині, але понад усе в краю заставляє ґрунтовно переглянути свої політичні концепції. Ці концепції йшли головно в двох кєрунках — еміґраційна концепція ставлення на західню інтервенцію, від виторгування, «висіайсіювання» до мілітарної включю, і підсоветсько-крайовий шлях: поступової лібералізації режиму впарі з повільним унезалежненням від контролю з Москви.

Обидві концепції ілюзій тотально перекреслені подіями в Чехо-Словащині, обидві оманні віри розчавлені гусеницями советських танків, подібно як українську віру було потоптано копитами будьонівської кавалерії. Подібно як Україну було скреслено з реєстру родини народів світу, які мають право на власну долю, аранжерами Версальського непорозуміння, так як і Ялтенської горе-політики поширили цей відклик на право БУТИ ще на пів десятка ближчих та дальших сусідів України від Східньої Німеччини до Болгарії.

Факт трагічний, але впертий і закриванням очей лєдвє чи щось направиться. Можна й далі продовжувати висіти в піднебесній висі марних ілюзій. І, немає сумніву, що наперекір всякій логіці і в майбутньому не переведуться провідники та пророки «манливих оаз» — торні шляхи мали завжди звабу. Але лише реалізація жорстокого стану речей, безоглядно в яких чорних фарбах цей стан не змалювався б, дозволить правильно оцінити ситуацію і створить передумови реальної політики цих народів. А ситуація є така, що народи ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНЬОЇ ЄВРОПИ НЕ МАЮТЬ ЖАДНИХ ПІДСТАВ ВІРИТИ В ЇХ ОКРЕМИЙ, ФАВОРИТНИЙ ЩАБЕЛЬ НА ДРАВИНІ УЛАСКАВЛЕННЯ ЗАХІДНИМ СВІТОМ. ТИМ САМИМ ЦІ НАРОДИ НЕ МАЮТЬ ЖАДНИХ ПІДСТАВ ПЛЕКАТИ БУДЬ ЯКУ НАДІЮ НА ЇХ ІНДИВІДУАЛЬНО ОКРЕМІ ШЛЯХИ УНЕЗАЛЕЖНЕННЯ З-ПІД МОСКОВСЬКОЇ ДОМІНАЦІЇ.

Для Заходу усі ці «сателітні» народи є внутрішня справа Советського Союзу, як внутрішньою справою є проблеми України. Не більше і не менше наперекір усій сновидності!

ріжниць. Ця сновидність щаблевої залежності є лише перешкодою без важливого політичного змісту.

Тому логічно треба забути про надію з кутка вільного світу. Що ж залишається? Залишається власна сила свого народу. Але ж вона така мікроскопічно мізерна в порівнянні зі світовим колосом СРСР. Справді, кожна окрема сила, кожного окремого народу справді є мікроскопічно нікчемна на тлі ракет, ядерної зброї, лінкорів та танків найбільшої імперії в світі, але ж хто творить цілу велич імперського колоса? Та її ж творять саме ці «мізерні-нікчемні сили підяремних народів. У своєму сполученні ці народи стають не нікчемно-мізерними, але домінуючою силою. І це є той єдиний шлях який реально веде до незалежнення усіх цих народів, і «сателітних» і підсоветських.

Перше — випрошування ласки сильних світу цього, навіть покликання до моральних прав, права Версальських Недорозумінь чи інших збанкрутованих паперів, падатиме на глухі вуха. Ніхто нікому свободи ще не подарував, а якщо і подарував, то нею обдарований довго не втішається, бо свобода особиста чи народу є плід щоденного змагу. І свободи не може мати той, хто відмовляє право на неї іншим. Лише у пошануванні гідності кожного народу виросте незламна революційна сила, що змете імперські кайдани, і це буде спільним тріумфом усіх братерських народів Центрально-східної Європи від Ельби до Уралу, від Адріатики до Північного океану.

Це стільки про висновки з чеської трагедії, що стосується долі центрально-східної Європи по лінії надій на волю з Заходу. Але існує ще й другий бік — багато глибокий й ширший фронт просочення цілої структури політичного життя цих народів це сторона зазублення, або краще сказати поверхня перекриття з советською системою у тому її вигляді, як вона формулюється в Кремлі. На цій економічно-політичній базі зродилась друга доктрина надій-доктрина віри у поступову лібералізацію советського режиму та повільне розкришування тоталітарного моноліту більшовицької імперії і евентуально щаблеве незалежнення з-під контролю Кремля.

Неподібно до першої концепції ілюзорних надій на волю із Заходу ця друга доктрина може похвалитися реальними досяганнями, тим самим маючи певне історичне обґрунтування. Адже фактом життя є майже повна економічно-політична незалежність Румунії, не кажучи про факт повного вислизнення з-під налігача Югославії. І тому, й сліпому непотріб-

но доказувати різницю у державно правному стані гомулківської Польщі та шелестівської України, ця друга доктрина віри у щаблевистість при залежності до системи, градацію пов'язаності знайшла широку акцентацію в націонал-комуністичних колах сателітних народів знову протиставляючи свою долю фатуму підсоветських народів сьогодишнього Советського Союзу.

Не зважаючи на усю сновидність обґрунтованості цієї другої доктрини докладніша аналіза чехо-словацьких подій викривають марність ілюзій і з цього боку.

Перша теза цієї доктрини, що є в якійсь мірі повторенням багрянівської тези про українські революційні кадри під егідою КП(б)У та комсомолу, тези, що висловлює віру в наростання лібералізаційних сил комуністичної системи очевидно є незаперечною. Саме це творить життєздатність цілої доктрини. Нажаль шкідливе нашаровання вузько націоналістичних інтерпретацій, в керунку звуження доктрини передумовами історично-політичного розвитку кожного окремого народу тотально зводить цілу доктрину на фальшиві рейки. Неначе в зеркалі повторюється егоїстичний і тим самим себезаперечуючий ілюзорну віру в можливості лібералізаційних процесів відірвано в національних кордонах поодиноких народів — аксіома нічим не оправдана наскрізь фальшива і шкідлива. Неоправдана тому, що подібно як «свобода є неподільна» ще більш «неподільним є рабство». Віра, що під одним соціалістичним дахом можуть співжити сонце і морок, не може бути оправданою. Фальшива, як мідне золото, бо вагітним трошки бути не можна. Жолудь кинений в землю не може прорости лише одним листком, він або вибухає могутнім дубом або вмере. Шкідлива як продаж синів в рабство, щоб купити донці посаг. Бо, навіть, коли б цей лібералізаційний процес якимось чудом мав вигляди закріпитись (хоча в наш вік чуд не стається) в одній країні, цей процес спинився на чергове сторіччя десь на кордонах сьогодишнього СРСР, прирікши на тотальне знищення сто мільйонів десятка національних культур.

Але все це академічна аргументація, бо найважливішим залишається факт, що цей процес лібералізації закріпитись на периферії не має жадних можливостей. Точка прикладання новонароджуючися революційних сил не може бути вузько обмеженою тісними кордонами одного народу і не може бути на периферії. І це довели події в Чехо-Словащині. Не може бути ілюзій на можливості еволюційного переродження сателітного комуністичного режиму в тісних рамках

національних кордонів одного народу. Цей процес може мати успіх лише як універсальна ідея емансипації усіх народів соціалістичного бльоку. Советський режим не толеруватиме жодного ухилу від генеральної лінії партії, а цю генеральну лінію сьогодні формулює кремлівська кліка, девізом якої вже понад півсторіччя було і залишається «тащить і не пущать»!

Всяка еволюція в керунку демократизації, тим більше національного унезалежнення є анатемою системи, запереченням самої суті советської валуївщини, є смертним вироком большевицького режиму, оцього червоного московського фашизму в який виродилась ідея загірної комуни, ідея інтернаціонального солідаризму трударів, і тому є взаємовиключаючими. Іншими словами цей процес мусить бути готовим справді бути тією «НЕПОДІЛЬНОЮ СВОБОДОЮ» яка не знає кордонів і тим самим має мати риси експансивності на цілу советську систему (чого чехо-словацький процес не виказав, залишившись вузьким проявом буржуазного націоналізму) або він невідклично буде здушений (як і справді сталось) советським фашизмом в зародку. Будучи часто вузьконаціональним феноменом, продукт вузького провінційного закроду, ті хто опинились на гребні хвилі, а ні психологічно, а ні політично не були підготовані піднятися до революційних висот, яких від них вимагала нагода хвилі, поширити поле для своїх ідей на цілий обшир соціалістичної системи. А успіх всякої революції лежить тільки в її агресивності. З моментом, коли революційні ідеї стають статичними як у випадку чехо-словацької кризи, обтяти¹ вузькими кордонами Чехо-Словащини, цей революційний процес виніс собі смертний вирок.

Коли чехо-словацький процес лібералізації не думав залишатись вагітним лише «трощки» але розбух під напором могутнього росту ідеї самого життя людської свободи та національної гідности, Кремль б'є на сполох. Починається безперебірлива нагінка на ревізіонізм, як ідею капіталістичних розвідок, та ревізіоністів як агентів імперіялізму, не зачіпаючи, а ні комуністичної партії, а ні її генсека А. Дубчека.

Приреченість цього процесу очевидно була обумовлена фактом, що хоча очевидною матір'ю лібералізаційного курсу і був природний гін суспільства до самовияву, спонтанне прагнення волі, не менш очевидним залишається те що розвій цього курсу на певнім етапі переривався з вимогами советських плянів. В цьому сенсі можна говорити, що хрещеною матір'ю була Москва. Очевидно це твердження вимагає обгрунтування.

ОДИН ШАГ НАЗАД, ДВА ВПЕРЕД

Характерно, що цих п'ять слів преречених большевицьким апостолом Ленініним сорок п'ять років тому лягли підвалиною цілої советської тактики, залишаючись керівними і сьогодні. Смерть вождя Й. Сталіна була автоматичним кроком назад. І 15 років без Сталіна це півтори декади відступу на лінію цього «крок назад».

Сталінська імперія в період «смут» зокрема на етапі «відберіювання» найважливішого стовпа системи — терористичної машини позначається чисельними тріщинами. Латання советського моноліту «єдності партії з народом» було тимчасовим палятивом. Було для усіх ясне, що такий стан довго тривати не може. Те що могло здаватися шкіряною хворобою режиму, в дійсності загрожувало існуванню цілої системи. Стан вимагає радикального операційного втручання.

І після 15-ти років політичної еквалібристики, коли спадкоємцям сталінської імперії почало здаватися, що період консолідації влади став завершеним етапом, постає питання: куди?

«Куди зробити тих славнозвісних ленінських «два вперед» після посталінського «один назад»?»

Як не парадоксально, але відповіддю «двох вперед» стало курс назад до сталінської ери, назад до епохи поліційного терору.

Така докорінна зміна політики, після десятиріччя «бродіння умів» вимагала політичного оправдання навіть для тоталітарного режиму СРСР. Драстичний зворот в досталінську епоху вимагає добре розмальованого чучела-лякала. Щось на зразок «реакція в наступі».

Якщо це йшлося о зворот до поліційного режиму в самому Союзі щасливих республік (який власне там ніколи не був знесений, лише дещо приланцюжений то як і 30 років тому козлом відпущення могла б добре служити знову Україна. Але цим разом плян охоплює ширший діяпазон. В пляні політичної семирічки «двох вперед» поставлено ліквідувати несумісну з духом інтернаціонального комунізму теорію і практику окремих шляхів побудови соціалізму. Що в перекладі на українську мову значить: ліквідація сателітних держав як таких.

Тому удар мав би бути скерований по одній з двох найлюзніше пов'язаних до московської метрополії васалів Румунії чи Чехо-Словаччини.

Вибрано Чехо-Словаччину з багатьох міркувань. Поперше

успіх плану тут автоматично загортає Румунію суцільне со-
ветське море, позбавляючи Кремль дальших турбот з цього
кутка майже автоматично. Натомість окупація Румунії мо-
гла б залякати висунену на захід Чехо-Словаччину у воро-
жий табір.

По-друге вмарш в Румунію позбавив би цю країну так до
зарізу потрібного західного капіталу, технічного вміння, —
що було б поганим бізнесом.

По-третє, і може чи не найважливіше, для Кремля потрібна
підготовка ґрунту дипломатичного наступу (а згодом може
здатись як і пляцдарм мілітарного наступу) на західньо ні-
мецькому фронті.

Висуненість західніх кордонів Чехо-Словаччини в серце
Західньої Європи робить її ідеальним випадним причілком
будь це у гарячій чи холодній — дипломатичній війні.

Тому лише закономірне відслонення нового етапу «двох
вперед» мало прийти на чехо-словацькій сцені.

Скрипт політичної зубатовщини написано. Сцена: Прага.
Час — січень 1968 р. До влади приходить «герой нашого вре-
мені» молодий Олександр Дубчек. Майже з місця вгало-
п ініціюється шерг лібералізаційних законів «Граница на зам-
ке» стає раптом пориста як сіті бідного рибалки. Але крем-
лівський режим лише терпеливо приглядається, бо так на-
лежитьс'я «і по скрипту». Щойно коли суспільство Чехо-
Словаччини не думало залишитись в тяжі з свободою «лише
трошки», але розбухло під напором могутнього росту найві-
тальнішого плоду — ідеї самого життя: людської свободи та
національної гідности, тим самим події почались імпровізу-
ватись спонтанно поза пляном «скрипту», коли експеримент
вилився поза вінця в гущу народніх мас. Кремль б'є наспо-
лох. Починається нагінка на ревізіоністів, буржуазних на-
ціоналістів волстрітських агентів. Починається психологічна
підготовка світової публічної опінії до неминучої, бо вже
давно наперед заплянованої розв'язки-розгрому цього лібер-
алізаційного процесу, але не лише повернення до вихідних
позицій цього процесу, лише «під шумок» зкрутити в бара-
нчій ріг А. Дубчека не зачіпається, бо за скриптом в цьому
місці йому належитьс'я на поклик з Кремля «прибігти з під-
бідганим хвостом до столиці «комунізму» Москви з чолобит-
ною, висповідатись у всіх смертних гріхах і підписатись сбо-
ма руками під приготованим договором — безумовної капі-
туляції країни на ласку батьківщини соціалізму. Але життя
вносить на цьому місці свої поправки в перфектний сцена-
рій. Хребет Дубчека неподібно до гнучкошиєнківських хре-

бтів подгорних та щелестів, оказався саме комуністичного, а не москворабського виробу і на наказ московського «папи» прибути до папської столиці А. Дубчек каже своє тверде «Ні!».

Пильний учень чеської історії, він добре пам'ятав долю свого земляка, першого великого чеського протестанта Яна Гуса.

Це вже був бунт, відступництво від «боговчення старого завіту» К. Маркса та нового откровення Леніна і А. Дубчека виклинається публічно як єретика. Але одночасно стається нечувана подія — зневажений «папа» в певному ентуражі кремлівського політбюро іде до прикордонного села Черна на зустріч. Щоб показати себе миролюбним, для яких немає меж особистого приниження в шуканні «копромiсу», якого вони ніколи недумали шукати і все це було «закручуванням салазок» для недосвідченого ока світового міщуха. Але як кожний найтонший листок має свої дві сторони так і ця подія навкопить вдарила по чорному царстві. Глухе село над тисою Черна через ніч стало символом віри поневолених в цьому царстві тьми народів, віри, що і їх надра зродять народних провідників твердих і невгнугих, принципових і вірних народним прагненням, в ім'я яких ці провідники тримають кермо подібно яким виказався символ молодого протестантизму А. Дубчек. Немає лиха без добра!

Документ, який він за скриптом мав був підписати в Москві привезено до Черної. Ключевим пунктом чотирнадцятьох пунктів «угоди» була вимога зміни політичного курсу Чехо-Словаччини в русло советського типу соціалізму. Саме того типу соціалізму про який І. Багрянний писав: «Тип певного зовсім нетеоретичного соціалізму який в реалізації виявився як колосальне зло яке веде в рабство.»

Проте навіть в обличчі брутальних погроз, особистих образ, тиску мілітарного порядку-відбуття маневрів А. Дубчек залишається невгнутим, досягнувши дипломатичну перемогу. Ця дипломатична перемога була проте дуже мало потішаючою бо ні для кого тим більше для протестантів не було секретом, що про дійсні заміри і цілі кремлівського керівництва, тотальне підпорядкування країни. Але саме тому що вони були свідомі «нещасного кінця трагедії» це їм давало сили відмовитись принести цей «нещасливий кінець» власними руками на тарілці з золотим бережком. Врахувавши досвід кастлерів вони відмовились від ролі з «Темряви опівдня». Потяг покотився без рейок. Вагітність «трошки» регульована Кремлем з можливістю порону плоду в зародку на

вимогу хвилини це одна справа і зовсім щось інше, коли події починають котитися без контролю. Дозволити народитись в царстві тьми променеві світла святотатство. Зустріч в Братиславі це вже інтермедія, для підготовки лаштунків справжньої дії. Обидві сторони свідомі що рукавиці кинено — час розплати наближається. Мілітарну машину пущено в рух, очікуючи найменшого претексту.

Але людність Чехо-Словащини як одна людина стали пліч о пліч в підтримку хоча і не для всіх задовільного та любого уряду, але на данім етапі таки легального уряду Чехо-Словащини, не дозволивши на єдиний випадок екстремізму — саме на що вичікував советський режим Москви. І це в обличчі советських постійних провокацій. Постава насправді подивугідна і прикладна для студій політичної зрілості. Ні одного Кочубея чи Затонського. Це була друга неочікувана коректура в кремлівський скрипт. Папугуючи десятки років про єдність партії й народу советський режим раптом ошелешений цим новим феноменом для советської дійсности реальний приклад органічної єдності народу і партії. І тому не чекаючи на претексти, 21. серпня, немов голодні пси, що зірвались із ланцюгів, вдираються двадцять дивізій п'яти країн варшавського бльоку в мирну країну.

Західня ліберальна преса яка була до якоїсь міри бабкоюповивалкою цієї кризи, (це ж ця преса приймала породи, беззглядно, що батьком було саме життя, а хресною кремлівська мафія), чомусь вперто уникає витягнути аналогію між цим останнім загарбанням мирного народу і гітлерівським гвалтом. Мабуть саме щоб не дати підстав до ремінісценсій тих сумних подій дивізії Німецької Демократичної Республіки було відтягнуто, думаєте у Східню Німеччину? Ні, до Польщі.

Як і кожний злочин Москви останніх 50-ти років, будь це морт голодом, геноцид нації, Вінниця, Катинь, концентраційні табори, цвинтарі під тюрмами, і т. д. і т. п. і цим разом пропагандивний відділ пускає ликом шиту качку. Рішення інвазії запало проти голосів Брежнева, Косигіна, Подгорного і, навіть Суслова. Яструбом, який все це зпричинив був не хто інший як «нацмен» наш «земляк» товариш Шелест. Ціль подвійна — по-перше створити враження, що інвазія не була запланованою акцією заздалегідь, але спонтанна реакція політбюра на чорні затії американської агентури ще й до того вислід випадку, що одним голосом нацмена «переголосовано» рішення в «демократичний» спосіб миролюбну частину Косигіна-Брежнева. Знову ще раз підкресливши,

що центром темних демонічних сил є не Москва лише Київ.

Цю ликою шиту побрехеньку несподіваности вмаршу, підтримують західні уряди починаючи бурмотіти про заскоченість навіть розвідок, це тих розвідок які вже сьогодні знають скільки і які літаки та танки доставить СРСР Єгиптові за таємним договором підписаним вчора. Справді подивугідна куряча сліпота іноді нападає найкращі розвідки в світі. Дивуватись треба чи й варті вони своєї платні?

Хоч несподіванкою ці події не могли бути ні для кого. Вже після повалення Хрущова стався помітний злам політики в напрямку «закручування шруба». Повільно, але невпинно скеровання пішло в напрямку назад до сталінських засобів. І якщо цей зворот не був вимовним, то лише тому, що тристамільйонна маса це поважна інерція і зміни не приходять через ніч на шістнадцять румбів. «Помаленьку ванька грає».

Цей період останніх пару років для декого може здатись найліберальнішим, бо ж справді саме в цей період з'являються на обрії Солженицини, Дзюби, Світличні, Синявські, Данієли, перші ластівки примороженої весни. Але ж це творці слова і слово у вигляді грубих творів не пвстають через ніч, їх твориться роками і їх блиск, це блиск іскор на чорнім оксамиті безпросвітньої ночі з багаття позавчорашнього, багаття яке зажевривши ніколи не розгорілось, бо було залите потопом жовчних наклепів, розтопане кованим підбором чобіт новітніх тиранів.

Весні ще не на часі, на станції «Зима», і як іскри безслідно топляться в порожнечі ночі як і ці перші віщуни свободи впали з примороженими крилами, так і чехо-словацький експеримент логічно став показовим процесом в советській системі, що чекає кожного хто відважеться стати на подібний шлях.

Коли вище говорилось про певну плянову експлоатацію природного відруху чехо-словацького суспільства до незалежнення кремлівською стратегією для досягнення певних цілей, одна з них як виправдання звороту політики советського бльоку до сталінських способів, то звичайно це ще не вичерпувало усієї багатоплянової структури цілого сценарія. Інвазія була необхідною з точки зору воєнно-стратегічних вимог як і рівнож як складовий елемент політично-дипломатичного наступу в Центральній Європі. Введення понад півмільйонної армії на ударну відстань однієї днини до кожного пункту Атлантику ставить не лише Західню Німецьку Федеративну Республіку, але й цілу Західню Європу по цей бік Піреней під націлене дуло советської гармати.

Цим продемонстровано в цілій Європі, в тім числі і ЗНФР блискавичну спроможність Варшавського блоку. Кожна західно-європейська країна тепер зважить сім раз заки кине свій льос в той чи інший альянс. Доказів чи цей аргумент має якийсь зміст покажуть чергові пару літ, коли світ буде свідком втікання країн західної Європи від Навріку до Гібралтару в неутралізм. Найближче майбутнє підтвердить або заперечить цю здогадку.

І Схід і Захід навипередки переконують світову опінію, що інвазія була відрухова реакція на події в Чехо-Словаччині без попереднього плянування. Якщо це справді так, тоді страшно уявити пляновану советську акцію.

Якщо жорстока ефективність блискавичної двохгодинної акції понадпівмільйонної армії п'яти ріжних держав була відрухова реакція на події в Чехо-Словаччині без попереднього піврічного плянування, тоді страшно уявити плянову акцію цієї армії. США мають приблизно таку саму кількість американського війська в Південному В'єтнамі і що це вимагає лише в логістиці кожний профан знає, кому ж тоді «загинається рускіє салазкі» про спонтанність, вмаршу про переголосування якимись там шелетами чи іншими нацменами.

Якщо це був лише відрух на події в Чехо-Словаччині останніх днів, то чому підготовчий бараж дипломатичного наступу на ЗНФР почато до цих критичних чеських подій. Чи, може, Москва посідає магічну кришталеву кулю ворожбита і предсказателя на майбутнє? Чи може простіше Москва просто мала вже в пляні окупацію в розрахунку. Була б собака, палиця знайдеться. Місяці перед вмаршем в Чехо-Словаччину в Москві раптом публікується давно забуту світом Потсдамську умову тридцятирічної давности. Чому, питається? Друкуючи цю умову, офіційно подається декларація, що советський уряд «має право інтервеніювати в Західній Німеччині і, навіть окупувати останню мілітарно, якщо б советський уряд визнав, що в Західній Німеччині існує небезпека відродження нацизму чи мілітаризму.» Треба звернути увагу на три слова «якщо б советський уряд визнав», не Об'єднані Нації чи Міжнародний Трибунал!

І справді консеквентно не заставляючи світ довго чекати, ледве давши чорнилу просохнути на першій декларації советський уряд в чергових деклараціях стверджує, що він уважає, що саме тепер така загроза вже існує і що в наслідок такого стану небезпеки збоку відродженого нацизму советський уряд має легальне право вже сьогодні за Потсдамсь-

кою умовою мілітарно інтервенювати в Західній Німеччині. Ці декларації були опубліковані задовго до чеської кризи, тому ледве чи є справедливі аргументи тих хто пояснює наголошення Советським Союзом небезпеки НФР, як спосіб морального виправдання свого вмаршу в Чехо-Словаччину.

Вмарш понад півмільйонової советської армії, зокрема блискавичність операції і факт, що Захід не поворухнув пальцем, незважаючи на початковий шок світової opinio в загальному підрахунку став великим здобутком советської політики.

1. Супроти народів сателітних держав та їх васальних урядів продемонстровано наочно, що чекає кожний ухил.

2. Зломано лід для «походу» проти «буржуазного націоналізму» в цих теренах довгий і трагічний шлях провокацій, чисток, схованого і від геноциду який закінчиться страшним спустошенням (якщо Богом послані події якимось не перервуть цей ланцюг репресій).

3. Західній Європі, і впершу чергу НФР, продемонстровано, що США не є певний союзник, бо коли приходить до конфронтації, США воліють пожертвувати інший нарід в ярмо, як ризикувати спустошенням. І в критичну хвилину заява буде та сама: «США не мають намірів мішатися в сучасну кризу».

4. Якщо б США навіть дотримались слова своїх заяв і вирішили вмішатися то окупація цих країн західньої Європи відбудеться так само блискавично, або ще й швидше, як це було продемонстровано в Чехо-Словаччині. І тим самим атомова чи нуклеарна війна вестиметься саме на теренах цих країн Західньої Європи і впершу чергу на терені Західньої Німеччини. Очевидно, що такі перспективи мусять заставити задуматись кожну людину двічі. Чи лише двічі?

Що ці події знаменують по той бік? Як уже стверджувалось, треба рахуватись з загрозою різного звороту до сталінських метод терору.

Для України, де процес лібералізації був дуже мілкий, тим самим і цей шлях «назад до Сталіна» буде відносно коротким і хочеться вірити помірковано болючим. Найтяжчий шлях голготи чекає народи сателітних держав, і цей шлях буде тим тяжчий якщо ці народи мусять повторити півсторічний шлях чистилища який пройшла Україна в коротку декаду.

Навіть сьогодні, коли очі цілого світу ще звернені до подій в Чехо-Словаччині газета «Правда» дозволяє собі говорити про потребу ліквідації сорока тисяч ворогів. Що треба буде

очікувати, коли чергові події аранжовані з Москви чи то в Кореї чи Ізраїлі, чи в Малій Азії привернуть прожектор уваги туди?

Майстри провокацій та підступу не спиняться ні перед чим. Не робитиме різниці чи в Чехо-Словаччині залишаться усі 20 дивізій, чи буде їх там лише дві чи може не залишиться ні одної (хоч останнє дуже сумнівне) одне є певне, що вороття до незалежнення немає, бо кожную відтягнену дивізію буде замінено армією советських кагебістів в чеських уніформах.

Незалежно чи Дубчек уступить, чи ні, одне є певне, що його пісня відспівана. І, або він співатиме по «брежньовські», тоді він може й залишатись, або він не співатиме взагалі, а може й не дихатиме, а співатимуть інші піддубчеки, які переплюнуть українського шелеста.

Фактичним господарем і керівником буде безликий апаратчик советського КГБ, так як це є сьогодні в суверенній соціалістичній Українській Республіці. Якщо, Божа інтервенція не припинить цього трагічного процесу (війна чи революція — обидві можливості не помітні ще на обрії) то треба рахуватися що цей наступ супроти сателітних держав не спиниться аж всі ці сателітні народи не розділять долі України, ставши «щасливими доньками в родині советських республік, як складові частини Советського Союзу». Хтось скаже, що неможливо — Польща не Україна, а Чехи не Узбеки. І справді процес зломання національної державної гідності висококультурних націй процес небуденний, але ж і советський режим не буденний режим! І це тільки стверджує, що чергові роки будуть ще трагічніші, кривавіші, й жорстокіші як ті що ломали стомільйонову масу шістнадцяти інших народів. На цьому понурому тлі безпросвітності трагічного майбутнього пробивається промінь надії. Не надії окремої для кожного окремого народу, як це спостерігаємо сьогодні: «Що нам до України чи іншого Казахстану ми боремось за свободу європейської культури ч цивілізації, за бастион європейського демократизму за Чехо-Словаччину, ми боремось за католицький світ за Польщу, за романську культуру за Румунію і т. д. Ні, цим променем надії пробивається народжена у спільній біді віра, що спільність долі вимагає спільності дії, спільного фронту від Елби до Тихого океану.

Тому що надій на Захід не можна плекати, хоча би навіть лише тому, що коли б Захід і прийшов би з допомогою, то це було б шляхом війни, що могло б бути пірвою перемогою зрущеної землі. І тому, що досвід учить що надій на

можливості еволюційного процесу в поодинчих країнах, кожний «по свій» не виправдались, тим самим залишається лише шлях революційного знесення системи. Імовірність успіху цього революційного шляху зростатимуть в геометричній пропорції до арифметичного збільшення советської імперії. Поєднання у спільній біді советської тюрми народів стане запорукою, що народи, які ЗГУБИЛИ СВОЮ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ПООДИНОКО ЗДОБУДУТЬ СВОЮ ВОЛЮ СПІЛЬНО.

І. Багряний писав: «Шлях до визволення усіх націй тюрми народів лежить через повалення большевизму».

Це мусить стати вихідним пунктом нової концепції політичного змагу для усіх народів центрально-східньої Європи. Індивідуальних шляхів для визволення немає. В обличчі спільної загрози тотальної ліквідації рятунок лежить лише у створенні суцільного революційного фронту який змете останню світову імперію від Албанії до Кореї.

Іншого шляху немає.

Ю. МАРТ

Доповіді на 5-му з'їзді УРДП в Нью-Йорку

До сучасних суспільно-політичних проблем

СПРОБА АНАЛІЗИ СИТУАЦІЇ

Що сучасне наше політичне і громадське життя має цілий ряд недомогань і просто хиб, це мусить визнати кожний, хто уважно його обсервує, аналізує і порівнює за станом такого життя в інших народів або зі стандартами складеними теоретичною думкою. Навіть ті, що кожну проблему ладні розв'язувати методом розтину Гордієвого вузла, і що всяку безодню вміють закидати шапками, — останнім часом визнають, що не все гаразд у нас. Кожний по-своєму оцінює ситуацію, визначає зв'язок поміж наслідками, що їх бачимо, і причинами, яких шукаємо. Не диво, що так багато на цю тему в нас буває статей, доповідей, дискусій і нарад.

У зв'язку з тим нехай і мені буде дозволена спроба указати на симптоми наших недуг і подати деякі сугестії та поради, які допомогли б захирілому організмові нашої еміграційної суспільности оздоровитись.

ПАРАДОКСИ, ЩО ЇХ ТРЕБА ЗАУВАЖИТИ

Одним із перших і найважливіших причинових елементів, що довели до постання ненормальної ситуації, є надмір парадоксальних феноменів нашого політичного і суспільного життя. Парадоксом називаємо ненормальні, нелогічні і нереальні наслідки діяння даної причини. В нормальних умовах кожній акції відповідає реакція, пропорційна до сили і відповідна до напрямку діяння акції. В парадоксі реакція на акцію як щодо сили, так і щодо напрямку є ненормальна, неспівмірна, невиправдана і дивна.

Ось кілька прикладів на це.

Політично-партійна диференціація кожного суспільства спирається на якісь тверді, конкретні елементи. Партії є виразником клас, станів, професій. У нас класово-становий чи професійний підмурівок партій не існує. В партії, що пропонує класову чи станову ідеологію, подибуємо багато здекласованих пролетарів, а в партії соціалістично-робітничій, як напр., українських соціалістів, подибуємо міщухів, профе-

сорів, колишніх поміщиків та розбагатілих бізнесменів. Клясова, станова, професійна диференціація як база формування політичних партій та їх ідеологій і програм, у нас не існує.

В нормальних суспільствах партія має якусь визначену ідеологічну і програмову концепцію, що впливає з такої чи іншої теоретичної світоглядкової настанови. У нас ідеалістичний волонтаризм є світоглядовою підбудовою сливе чи не всіх партій, а програма і цілеве спрямування їх акцій є штампом, зробленим ще 40 років тому, який прикладають з нагоди різних т. зв. національних свят, роковин, з'їздів і конференцій на резолюції і постанови теж майже кожної партії. Ідеологія і програма, як основа диференціювання політичного і партійного, у нас так немов би не існувала.

В нормальних суспільствах партійно-політичне диференціювання визначається розбіжністю практично-оперативною. Кожна партія і група має свій питомий шлях і тактику, якою змагає до цілі. У нас ж майже кожна партія революційна, дарма що ні одна з них і не підготовляє, і не dokonує ніякої справжньої революції, якщо не брати до уваги «революції» проти частини своїх власних членів.

Наше політично-партійне зрізничкування відзеркалює індивідуально-привикові психологічно-відрухові елементи, що збереглися у нашій свідомості з-перед десятків років та правлять у нас за підставу до формування партійно-політичного вахляра.

АБСУРДИ, ЩО ЇХ ТРЕБА ПОЗБУТИСЯ

Парадокси нашого життя часами доходять до таких розмірів, що набирають характеру абсурдів, феномуне, що його ні логікою, ні вірою вяснити не можна. Справді св. Августин чи св. Тома прийняли засаду «Кредо квіа абсурдум» (вірю в те тому, що воно абсурдне), а новочасний мислитель А. Камюс визнав теорію абсурдності життя, як життєву неминучість і щось таке, з чим кожна людина мусить погодитись, якщо вона не хоче втратити сенсу життя, проте абсурдність не є норми і правила, бо це забурення і хаос.

Ми раз-у-раз говоримо, що боремось з большевизмом, як системою, що негує вимоги демократії і лібералізму. Під большевизмом розуміємо не тільки владу російськх комуністів, а й увесь той світоглядвий, програмовий та тактичний багаж, що його вільний світ відкидає як неприйнятний і бореться за те, щоб його усунути там, де він є, а вберегти від нього тих, кому він загрожує. Большевизм — це передусім тоталітаризм, концепція диктатури, влада одної, ніким не

контрольованої і ніким не загроженої кліки. Большевизм — це визнання засади, що ціль освячує всі засоби, навіть такі, уживання яких заперечує ціль. Большевизм — це санкціонування насильства над волею людини, груп, організацій, клас і націй. Большевизм — це філософія нігілізму, що не визнає нікого і нічого, крім себе самого. Большевизм — це практика пожирання власних дітей і нищення власної етичної і моральної бази.

І от, борючись з тим большевизмом — ми в нашому житті часто стаємо на позиції не його антиподу, а його поплентача, в кращому разі — епігонства. Большевизм червоний побороємо большевизмом чорним, застосовуючи всі ті прерогативи московського большевизму, що їх теоретично іменуємо злом: і тоталітаризм, і диктатура партії, і застосування насильства, і вживання брехні, півправди і замовчування правди, і застосування засади, що ціль виправдує всі засоби навіть ті, що її заперечують, і визначення всіх критеріїв нашого життя з позицій партійно-політичного курсу, без огляду на те, що не самою лише партією живе людина.

Друга світова війна закінчилась не тільки поразкою держав фашистівської осі, але й банкрутством ідеології фашизму і нацизму, що тільки в дечому різнилися від большевизму, а здебільшого були його альтер еґо. Друга світова війна, властиво, велась на ідейному полі за перемогу демократії, свободи людини і народів. І от ми є свідками чергового абсурду. Ми діємо, думаємо, плянуємо і мріємо категоріями не демократії, але збанкрутованого фашизму. Для нас все ще засада одної нації, одного проводу і одного вождя править за єдину варту уваги засаду, дарма, що ще 25 років тому увесь світ, з виїмком большевиків, цю засаду засудив. Абсурдність нашого думання і діяння полягає в тому, що большевизмові ми протиставимо не ідею і практику демократії, а його близнюка — фашизм.

Перебуваючи на еміграції, ми добре знаємо, чому ми не залишилися вдома, або чому з німецьких концтраків і таборів примусової праці ми не хотіли повертатись додому. Ми добре усвідомлюємо собі, яка система та яка до тонкостей опрацьована програма нищення іншої думки, іншої концепції та іншої форми організації існує на нашій Батьківщині. І тут абсурдність нашого діяння полягає в тому, що, знаючи те все, ми ставимо вимоги до наших братів в Україні, щоб вони боролись з тією системою тими засадами, прийомами, а також з позицій і настанов, що їх ми подиктуємо з еміграції, зовсім не задумуючись над тим, що застосування нашої ре-

цепти боротьби принесе нову криваву розправу з українськи народом і дасть привід окупантам України втопити його (нарід) у його власній крові. І саме тоді, коли ми на еміграції обростаємо салом, коли стає байдужою для нас кожна чеснота, коли ми шкодуємо зломаного шеляга на національні цілі, коли пустіють наші церкви, народні доми, скорочуються списки членів наших організацій і на громадських діячів загал дивиться, як на диваків і ненормальних людей, ми вимагаємо від наших братів там, щоби вони йшли на барикади диктованої нами їм революції і вмирили за ціль, задля якої самі ми не хочемо нічого принести в жертву. Та абсурд ще більший в тому, що ми робимо те все з позицій т. зв. ідеалістичної ідеології, в запалі самохвальби і захоплення своєю урочною героїчністю і вишністю, жонглюємо засобами ідеалізму і посвяти — не завдаючи собі найменшого труду сконфронтувати наше думання з реальним світом і знайти для нашого діяння реальну, дійсну, справедливу і належну оцінку.

Розбудовуючи свої партійно-політичні позиції з усім тим т. зв. ідеологічним і світоглядним багажем, з програмовим плянуванням, з відшуканням стратегічних і тактичних доріжок для їх здійснення, ми діємо так, ніби ми не перебуваємо на другій половині земної кулі і не віддалені на тисячі миль від рідного терену, хоч ми розпорошені серед чужого суспільства і підтримуємо такі зв'язки з рідним краєм, які не витримують найменшого подуву неприхильного вітру. Та не зважаючи на це, ми ставимо абсурдні концепції поділу Російської імперії, ділимо шкуру живого ще ведмеда, якого не маємо ані сили, ані вміння вбити, і поводимось так, ніби ми не були відірваним від народу еміграційним фрагментом, але є самим народом. Наше абсурдне думання помішало поняття, згідно з яким еміграція і її політичні партії — це нарід, і це він єдиний управнений до визначення шляху для свого життя, а ті, що там залишилися в Україні, по обидва боки Дніпра, Дністра і Дону — це тільки прислужники Москви, раби і запроданці, тому, що не пишуть, не говорять і не діють так, як ми їм на еміграції кажемо.

НЕДОСТАЧА ДЕМОКРАТІЇ

Окремим парадоксом, навіть абсурдом, треба назвати те, що будучи в Західньому вільному світі, шукаючи тут захисту для себе, шукаючи тут прихильників для нашої справи, знаючи добре, що основою, підставою і запорукою свободи західнього світу є його демократія, ми в нашому політичному житті демонструємо відкрито, що ми проти демократії.

Кепкування, висміювання, зневажливе трактування деяких сторін демократії, тільки на тій підставі, що діє вона повільніше і з ускладненнями, що треба до неї більше суспільно-громадської, політичної і ідейної підготованости, ніж до політруктва і диктатури — заповнює сторінки нашої преси. Затяжний конфлікт поміж прихильниками демократії, які є в таборі УНРади, і прибічниками тоталітаризму й диктатури, які є в таборі т. зв. Визвольного Фронту, який хвалиться тим, що він є партією більшости, що за ним ідуть маси, що він є їх трибуном і виразником, — вказує на те, що будучи в демократичному світі, ми докладаємо всіх зусиль, щоб перешкодити Україні колись самій користати з благ демократії. Ми хочемо визволити Україну не тільки тоталітарними засобами, але й для тоталітарних задумів і плянів, хочемо їй накинути владу однієї партії і керівництво одного вождя та докладаємо всіх зусиль, щоб переконати світ і себе, що він буде відмінний від Гітлера і Сталіна, бо він буде помальований на синьо-жовто. Та ми зовсім не задумуємось над тим, що зовнішня барва тієї трибуни, з якої проголошує свою демагогію такий вождь нації, зовсім не впливає на його внутрішню природу, ми не хочемо зрозуміти, що наша згода на неподільну і необмежену владу одного вождя і однієї партії є апрсбуванням усіх засобів і всіх метод, що їх мусить вживати кожний диктатор для того, щоб втриматися при владі: політичної екслюзивности, нищення політичних противників, заведення цензури, концтаборів, політичних процесів і засудів, отже і ліквідації тих, що є диктаторові небезпечними, а тому й затавровані як зрадники й агенти. То не Гітлери й Сталіни заводять насильство і диктатуру, то характер політичного думання породжує Гітлерів і Сталінів і дає їм право робити те, що вони робили. І коли ми сьогодні зводимо бої з епігонами тоталітаризму, то не тому, що ми віримо у формулу власної непомильности, і не задля впертости («якщо не буде така Україна, як я хочу, то нехай не буде ніякої»), а тому, що в демократії конденсується все наше прийдешнє. Вся добра воля і свобода західньої людини походять не від благочестивого бачення і щасливого припадку, але від того, що зуміла вона оборонити концепцію демократії, яка її (західню людину) робить вільною. Без демократії Україна не може бути вільною, а для того, що сидить у тюрмі, зовсім не буде потіхою те, що ключі від його тюрми має не большевицький енкаведист, а жовтоблакитний функціонер служби безпеки — відданої і по собачому вірної українському єдиному вождеві.

БРАК ДЕМОКРАТІЇ ПОРОДЖУЄ ІНШІ ВАДИ

Демократія — це на практиці влада найкращих, для найкращих цілей, найкращими методами і законами. Це логічно випливає зі свободи, яка дає можливість відкрито конкурувати кандидатам на пости органів влади, і яка водночас дає право і свободу вільній громаді встановити такі інституції і їх функціонування, що елімінували б політичних кар'єристів, авантюристів, невдах і неуків. Слушно проте хтось назвав демократію не формою влади, а засадою життя, в якому закон селекції і еволюції мали б необмежену свободу розвитку.

Та в нас діється, власне, щось інше. Брак демократії та хибне, незадовільне чи невміле її застосування доводить до того, що більшість керівних постів посіли люди другого інтелектуального і морального ґарнітуру, що процес селекції і добору в нас майже не діє, що існує інституція т. зв. незаступимих і досмертних суспільно-політичних діячів, що ведуть нас, репрезентують нас і опрацьовують для нас програму і методу праці люди без належної біографії, або з біографією пофальшованою, надутою, спрепарованою амбіційно-недоучківською безкритичністю і аморальним розгрішенням.

Наявність людей другого ґарнітуру в нашому партійно-політичному житті та установах, що їх ці партії опанували, доводить до того, що позем думання часто буває примітивний, дискусія плоска і низька, якщо вона взагалі є, бо з засади примітивна людина каже, що їй дискусії не потрібно, вона їй перешкоджає в діяльності, яка (діяльність) через те з правила є скандальною.

Примітивізмом і низьким поземом думання зумовлений ряд дальших аномалій, а одною з перших є **нетолеранція**. Люди високої культури, глибокого думання і твердої моралі, хоч мають різні погляди і схильні за них змагатись, все ж таки толерують інші погляди, мають для них виrozumіння, інший погляд трактують як інший погляд, а не як дію ворожого замаху чи агентури. То тільки примітивна людина підозріває кожного, хто не погоджується з його думкою, що хтось є платний агент, бо тільки примітив здібний сам кожнoчасно бути, і на ділі часто буває, агентом. Людина високої культури своїх переконань, ані своїх послуг не продає і найманним агентом для чужої думки буває рідко. Та примітив, проєкцію свого внутрішнього духового і морального світу кидає назовні і тим, власником чого він сам є, сбинувачує інших. Примітив не може зрозуміти, що може існувати людина з іншими поглядами, з іншими засадами, з іншими дум-

ками, хоч ті інші думки так само добрі, а здебільшого й кращі, ніж думки примітива.

Примітивізм нашого політичного думання виявляється не тільки в поданих вище парадоксах і абсурдах, але і в наявності цілого ряду інших ознак, що їх раціонально легко вже визначити. Політичному нашому думанню бракує далекого прицілу і глибинної аналізи. Так само, як в партії шахів, добрий шахіст виграє пляном, що його партач ніколи не відкриє ані не зрозуміє, так і в політиці — добрий політик опрацьовує пляни, що їх здебільшого примітив не в стані зрозуміти і тому називає їх дією ворожої агентури.

З примітивізму нашого політичного думання випливає сумний факт політиканської партійної гіпертрофії, сполітизованія ділянок і областей нашого життя, що того не вимагають, що обійтись можуть зовсім добре без втручання партійно-політичних проводирів. Цьому процесові партійної політизації, чи радше — політиканізації, підлягають навіть такі ділянки, як наука і школа, а навіть релігія. І коли ми бачимо, як наукові установи, замість займатися наукою і шуканням правди, вікриванням законів природи і соціології, впадають у партійно-політичні маніфестації, то доходимо до єдиного вияснення цього невтішного стану, яким є примітивізм нашого думання і низький позем нашого політичного вишколу. Якщо навіть і думають деякі партійні ідеологи, що це слід вважати тріумфом їх політики, то треба об'єктивно признати, що сумний це тріумф, бо ми мусимо дорого платити за те інфляцією нашої опінії перед нашим народом і світом. То тільки Гітлер і Сталін висували теорію, що нація є тільки тоді нацією, коли її зробити маршовою колоною, щобто виховати так, що поза сліпим послухом їхній сваволі не залишається місця для плекання інших чеснот, бо вони нібито непотрібні. Аналогічну рецепту для спасіння своєї нації здійснює тепер Мао Цзе Дун у Китаї, хоч не треба бути великим пророком, щоб угадати, що зі своєю акцією він провалиться.

Примітивізм нашого думання не дозволяє нам визначити правильної черговости — відповідно до ваги завдань, які стоять перед нами. Ми не розуміємо своєї справжньої ролі, ми не розуміємо поглядів на справи наших братів в Україні, ми не усвідомлюємо належно того, що ми можемо, і що ми повинні зробити, щоб допомогти рідному краю, і тому балакаємо про революцію, якої ми не в силі викликати, про спротив ворогові, якого немає відважних ставити, про розвал імперії, яка могутніє і стає партнером в розподілі світу

під контролем двох суверенних держав — СРСР і США. Ми шукаємо приятелів там, де їх нема, деклямуємо про націоналізм, а довіряємо, цнімо і шануємо більше чужинця, ніж власного брата. Такий, напр., АБН може пактувати з різними народами, а не може сісти за одним столом з українцями з інших партій. Примітивізм речників такої політики заважає зрозуміти, що їх діла не є ніяким націоналізмом, скорше практичним його запереченням і кпинами з цього.

Примітивізм, врешті, заважає нам усталити, зрозуміти та застосовувати упорядковану, правильну гієрархію вартостей. А та обсада другим ґарнітуром партійно-політичних утворів позбавляє нас здатности відрізнити особисте від загального, партійне від національного, приватне від державного. Борючись за вільну, нібито, Україну, наша стихія примітивізму заперечує неґує, висміває і понижує єдиного носія і ґаранта вільної України — Державний Центр УНР, що об'єднує наші справді демократичні і ліберальні сили і тоталітарній системі УРСР протиставить систему демократичної вільної УНР. Партійні примітиви вважають, що має бути інакше, і тому останніх 25 років своєї діяльности на еміґрації виповнили вони зусиллями переконати нас, що саме так мало і має бути, як вони кажуть. Переконування це теж ведеться засобами, що їх може вигадати і застосувати людина не високої політичної і громадської культури, а примітив.

НЕ ДО ВСІХ ЦЕ ВІДНОСИТЬСЯ

Те, що тут було досі сказане, не відноситься до всіх політичних партійних концепцій і творів, та не до всіх проявів нашого життя, на еміґрації. Було б фатальним непорозумінням узагальнювати ці симптоми і обтяжувати ними цілу суспільність. На щастя, в нас є групи і люди, що мають інший образ суспільно-політичних відносин, що вміють порівнювати дійсність з мрією, що вміють оцінювати реальну Україну з вимріяною і що демократію західнього світу не вважають «гнилою». Та все таки вони в меншості, в помітній меншості, а тон, забарвлення, темп і напрям нашому політичному життю надають прихильники концепції, як я назвав би це, української антидемократії, концепції великого українського інквізиторів і держиморди. Трудність нашого сучасного політичного життя в тому, що провід його перебуває в руках елементів і кругів, що не борються з большевизмом, а борються за владу для себе, не гребуючи ані большевицькими методами боротьби, ані не відкидаючи большевицької поста-

новки. Звідси така їх непримиренність до партійних профігів, яких вони вважають ворогами і застосовують супроти них не підхід змагання, компетиції, чи конкуренції, але завзятої боротьби на життя і смерть. Своїх партійних противників вважають ворогами українського народу і визнавши таку за-саду дають собі самі розгрішення на те, щоби поступати з ними безпощадно і безпардонно.

Маючи так визначену діагностику, сперту на симптомато-щогії нашого сучасного суспільного і політичного життя, спробуймо тепер підійти критично до питання:

НАШІ ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ НА ЕМІГРАЦІЇ

Проблеми і теми наших завдань на еміграції у всіх вимі-рах — політичному, громадському, науковому, культурному, релігійному і т. д. — постійно наша публіцистика присвячує багато уваги, а політичні партії роблять це основою своєї ді-яльності. В основному визначення цих завдань зводиться до двох великих сфер: допомоги Україні і допомоги самому собі, себто еміграції.

Розгляньмо їх по черзі.

ДОПОМОГА УКРАЇНІ

Спершу кілька загальних думок. Справа допомоги Укра-їні, стоїть в основі діяльності сливе чи не кожної україн-ської партії та організації на чужині. В ім'я того відбува-ються акції збірок, вербування членів, поширювання впли-вів вирішування та визначування ролі поодиноких осіб і груп на майбутнє.

Очевидно, коли говоримо про допомогу Україні, то маємо на увазі допомогу в розумінні політичному, себто прямуванні України до свободи і своєї політично-державної незалежно-сти. Інші роди допомоги включаються в практичні виміри тільки постільки, поскільки того вимагає політикум, бож ані в економічному, ані культурно-мистецькому, ані військово-му сенсі Україна такої допомоги не потребує, а ми її і подати не можемо.

І кожна політична партія визначає цю допомогу по-свое-му. Є групи, що розраховують на внутрішню революцію, на якийсь світовий катаклізм, у висліді якого мав би прийти роз-вал російської большевицької імперії. Згідно з такою концеп-цією основним завданням еміграції, точніше — її політичних чинників, буде привести до Києва готовий уряд, готову програ-му, що її той уряд буде здійснювати. Завдання проте еміграції

полягало б на тому, щоби такий уряд тут сформувати та мати його готовим для «відповідної хвилини». Ці самі чинники сподіваються якоїсь інтервенції, що може прийти чи то з боку західних демократій, чи азійських противників теперішнього режиму в СРСР (в першу чергу Чан Кай Шека, а не виключене, що й Мао Цзе Дуна) і тоді прийде кінець СРСР. Тоді завдання еміграції побіч створення уряду, полягало б на тому, щоби в інтервентів мати добру опінію, згл. мати деякий голос в постановці плянів інтервентів майбутньої їх політики супроти «звільненої» України.

Та навряд чи можна погодитись на це — покластися на таку розв'язку питання нашої державної самостійності. Тут треба прийняти, як вихідну точку, два незаперечні факти: 1. Радянський Союз, хоч і перебуває в стані внутрішніх зрушень, але не стоїть на дорозі до громадянської війни, 2. Ніяка зі світових потуг, байдуже — європейська, з західної півкулі, чи азійська — не збирається начинати війни, яка, в силу сучасних умовин, могла б і мусіла б бути лише тотальною і ядерною війною. Через те і не заноситься ні на який конфлікт, у якому СРСР мав би закінчити своє безславне існування.

З цих двох фактів ми мусимо зробити належні висновки.

Якщо Радянський Союз не стоїть на грані революції (не тому, що там усе в порядку і всі там задоволені), але тому, що ці невдоволені не мають можливости організуватись до плянної акції і система диктатури не допустить до формування класи, стану чи прошарку, який був би соціально-політичним речником революційної концепції та був здатний підготувати, викликати та успішно вивершити революційний зрив проти пануючої там системи, спертої на диктаторську і поліційну владу) — то ми мусимо визнати, що наша ставка на революцію і вибір шляху допомоги теперішній Україні через підтримку концепції т. зв. визвольної боротьби дорогою революції — не має реальних підстав. Кажемо — за сучасних умов, бо в майбутньому, і то далекому, такої можливости не виключаємо, і тоді, очевидно, доведеться формувати інакший погляд на цю справу. Переконавання, що Радянському Союзові не загрожує зараз ніяка внутрішня революція основане на тому, що там не існує і не може існувати зформована, здатна до дій організована політична опозиція, а політична думка, хоч не вільна від контроверсій і контрадикцій, — все ще контролюється партією, що є при владі, і немає на овиді сили, як партійно-політичної, так і класово-суспільної, чи національно-республіканської, яка б могла повести маси за собою і кинути їх на барикади проти влади.

Ясно, що в такому разі інакшою мусить бути наша допомога українському народові, отже й основно змінена концепція т. зв. воюючої України — з її мітичними фабриками літаків чи ліків для мітичної армії, потрібних для мітичного фронту, що бореться за міт. Ціла теоретично-пропагандивна будівля т. зв. визвольної боротьби, яку мали б вирішити повстанські маси, а підготувати їх до того мали б еміграційні публікації, що підплічними зв'язками діставались би до рідного краю, в революційній боротьбі, переходить у світ фантазії і через те в реальній політиці та конкретній нашій дії не має найменшого сенсу і виглядів на успіх.

Ще більше безвиглядною, ілюзорною робить цю концепцію та обставина, що за сучасних умов неможливий конфлікт якоїнебудь великої демократичної потуги з большевицькою імперією. А це тому, що: 1. Російська імперія стала світовою потугою, має таку мілітарну силу, що може знищити свого противника так само, або скорше як і противник її може знищити саму; 2. Розвиток воєнної техніки робить ілюзорною можливість ужиття ядерної зброї, а війна поміж світовими потугами може вестися тільки стратегічною, а не конвенціонально-тактичною зброєю, бо вжиття ядерної зброї дорівнює знищенню не тільки противника, але й себе самого і решти неутрального світу; 3. В сучасних політичних і економічних світових відносинах війни ведуться не тільки за ідеологічні принципи, але й за імперські мілітарно-господарські та престижеві справи; 4. Ніяка з сторін т. зв. великих партнерів не зацікавлена в знищенні одного з партнерів великої трійки — США, СРСР і Китаю, — яка втримує контроль над рівновагою світу, бо та рівновага потрібна тим партнерам, як гарантія безпеки кожного з них. Радянському Союзові потрібні сильні США проти Китаю, Америці потрібний Радянський Союз теж проти Китаю, а Китаєві потрібний СРСР проти Америки та Америка проти СРСР. Цей баланс сил доти виключатиме можливість великого збройного конфлікту, доки не з'явиться на світовому видноколі така сила, яка створить нові умовини, в яких треба буде позбутись одного з наявних гарантів світового балансу та заступити його другим. На це зараз, однак, незаноситься, бо коли б навіть Франція чи Німеччина доросли до світової потуги, їм немає сенсу позбуватись ані СРСР, ані США, а своєю політикою вони радше будуть язичком у балансі, бо стануть компонентом, власні інтереси якого поставлять його на послуги всіх трьох чинників нараз, а не проти тих чинників. В такому випадку також не буде передумов для якого-небудь світового конфлікту, отже й наші сподівання на втягнення

СРСР у цей конфлікт, а тим більше на поразку СРСР в цьому конфлікті — не мають найменших підстав. Окремою темою і проблемою є питання — навіть коли б до такого конфлікту дійшло — чи справа визволення України та її самовизначення буде актуальною і чи була б нагода для вивершення нашої концепції визволення, подуманої як наслідок революції та інтервенції. З досвіду знаємо, що вже два рази переживали ми світові війни, в обидвох імперська сила, що нас поневолювала — в першій царська, в другій радянська Росія — були втягнені в війну, в першій навіть була внутрішня революція, але ми своєї незалежності державної не здобули. Виходить, що для вивершення нашої концепції визволення замало ще внутрішньої революції і втягнення нашого окупанта у війну. Процес самовизначення вимагає співдії і належного використання більшого числа факторів, що здебільшого лежать у нас самих, а не в революції чи війні.

Маючи на увазі наведені головні передумови, що їх у практичній мові зводимо до періоду співіснування та стабілізування радянської влади, слід би подумати, які саме є реальні дані для нашої допомоги Україні.

Та тут знову треба подати декілька уточнень. Насамперед — що ми вкладаємо у поняття України, якій ми хочемо помагати. Деякі партійно-політичні середовища плекають поняття якоїсь ідеальної — чистої, справжньої, щирої і незапроданої України, що не є ані в партії, ані в державній адміністрації, ані в економічно-господарській бюрократії, ані в духовому житті нашого народу, бо те все там контрольоване окупаційною владою, тому то це не Україна, а запродавці чи вислужники. З тієї настанови має випливати, що мусить існувати якась друга Україна, що бореться, протиставиться і противиться політиці окупації, з ворогом не співпрацює, наказів його не слухає і не виконує, речником його імперських плянів і дій не є. Та назвати таку Україну іменем осіб груп, середовищ, прошарків, клас чи станів досі ніхто не зміг. Окреслити її розміри, силу і снагу досі ніхто не спромігся. Значить — наша теорія «воюючої України» контра України невільничо-підданої, базується не на реальному стані речей, а на нашому благочестивому бажанні. Та, як сказав Данте, побожними бажаннями є вистелене пекло. Такі наші бажання не можуть бути підставою для обґрунтування політичної концепції нашої допомоги.

Тому із сказаного може бути перший висновок: ми можемо помагати тільки реальній Україні, такій, що реально існує, а не тій, що живе в наших мріях і благочестивих бажаннях.

Щоб та допомога була реальна і ефективна, вона мусить

іти по лінії бажань і потреб того, кому помагаємо. Не ми маємо вирішувати, що Україна потребує, а Україна реальна, її живі люди, мають визначувати форму, характер і розміри нашої допомоги. А тим часом ми знову тут вигадуємо різні фантастичні форми і шляхи допомоги, включно зі збірками фондів на закуп зброї для армії, яка не існує, і на допомогу воюючій Україні, яка з тієї допомоги не скористається. Крім того, у тому відношенні наша допомога народові в Україні виявляється якимось парадоксальним непорозумінням. Коли читаєш цілу повільність усіх тих звернень, закликів, маніфестів, апелів еміграційних, часто ефемеридних творів і появ, до народу в Україні, з вимогою, щоби він не здавався, щоби він боровся, щоби він високо тримав прапор самостійности і т. д. і т. д. — то тяжко опертися враженню несерйозного, нереалістичного і, скажимо відкрито, нешляхотного такого поступовання, що нагадує ситуацію потопаючого, якому здоровий, ситий і безпечний на березі глядач радить не тратити надії і не спускатись на дно, але він сам не знає, не вміє і не хоче потопаючому дати таку допомогу, щоби він не втопився. Більшість з тих, що укладають тут на еміграції звернення до українського народу в Україні з зазивами вести боротьбу і не здавати позицій, самі тої боротьби, ані займати ті позиції в Україні не схотіли. Тому знову напрошується висновок: допомагати Україні ми повинні такою формою допомоги, якої Україна бажає і потребує.

Щоб допомога була реальна, вона мусить бути адекватна і вчасна. Що pomoже горлати про голод в Україні, коли ми не можемо йому запобігти, а коли він є, то ми не спроможемось зібрати потрібну кількість харчів та знайти шляхи, щоб їх завести туди, де голодують і дати тим, що вмирають з голоду. Що pomoже говорити про розбудовання резистансу в Україні, коли ми не маємо опірних пунктів для зачину такої акції, а населення в цілості вважає, що така акція йому не тільки не pomoже, а ще й пошкодить, бо спровокує репресії та удари ворога. Тому з того висновок третій: наша допомога аж ніяк не сміє провокувати ударів влади та спричинювати загострення екстермінаційної політики окупаційної влади.

А тепер до самого питання актуальної допомоги Україні. Крайня пора формувати нові концепції цієї допомоги, в яких брали б участь члени не лише засекречених підпільних осередків еміграційного вербального резистансу, а й представники реальної, дійсної, живої України насамперед.

Еміграція в першу чергу може помагати Україні тим, що сама буде сильною, коли доведе своїми осягами і розумно сформульованими концепціями, що вона є в кращій позиції,

ніж нарід в Краю, розбудувати своє власне життя. Коли ж край довідуватиметься про наше розбиття, про спір над дрібницями та нереальними проблемами, про те, що ми торочимо про далекі від реального життя справи і забавляємось поетичними деклямаціями старих, збанкрутованих фраз і гасел, які в сучасному етапі нашого національного життя не мають найменшого примінення, то я думаю, що тим ми Україні ні в чому не поможемо. Україну будуть підносити на дусі, зроджуватимуть в ній віру в її невмирущу силу, пробуджуватимуть страхом і терором придушену там національну гордість і почуття ідентичності — тільки великі і тривалі осяги еміграції. Коли на еміграції почала виходити «Енциклопедія Українознавства», якої Радянська, нібито самостійна Україна, на протязі 40 років свого існування не була спроможна, або не мала дозволу в себе видати, негайно в Києві заметушилися над «Українською Радянською Енциклопедією». Байдуже, що вона радянська і має в собі немало партійної пропаганди та баланди, але важить те, що перед світом всна документує українську окремішність. Коли на еміграції створено поважне число видавництв, газет, журналів і наукових видань, то це дає підставу українцям в Україні домагатись того самого у себе: якщо можуть українці це мати на чужині, то чому не можуть мати власної преси, власних книжок, власних журналів українці в нібито власній державі. Що Академія Наук УРСР більшість своїх видань публікує українською мовою, значною мірою зумовлене існування на еміграції Української Вільної Академії Наук.

В Україні не може бути іншої партії, крім комуністичної, та іншої системи крім тоталітарно-монопартійної диктатури. Тому політична думка там убога і горизонти думання політичного, світоглядowego, наукового, мистецького, культурного, економічно-господарського і т. д. обмежені там вимогами т. зв. науковго матеріалізму та програмою партії, що здійснює диктатуру. Щоб допомогти Україні, ми повинні розбудувати теоретично і практично такі політичні концепції, для яких в Україні немає місця. А ми, як це вже було раніше сказане, докладаємо всіх зусиль, щоб переконати чи й накинути таке переконання іншим, що Україна може бути тільки... монопартійною, з тією тільки різницею, що партію большевиків замінить партія бандерівців.

Допомагати Україні ми можемо тим, що розбудуватимемо і закріплюватимемо основи демократії і заплановані в її дусі державні та громадські інституції. Тому думаю, що плекання традицій Державного Центру, опертого на концепції Української Народної Республіки, що конституційно дає

право кожній партії і кожній групі брати участь у політичному житті та в кермі держави — є те, що Україна потребує. Партійна пропаганда кожному остогидла. Треба давати візію іншої, кращої, поступовішої, зближеної до культурного світу концепції, в якій ніяка партія не матиме шансу стати диктатором, бо владу матиме народ над партіями, а не партії над народом. І хоча в Україні зараз немає можливостей практично реалізувати та закріплювати такі концепції, проте сама їх наявність на еміграції даватиме велику ідейну насагу, кріпитиме сподівання нашого люду, який зараз мусить спокійно зносити наслідки наших поразок як у мілітарному, так і в духовно-політичному змагу.

Навіть тоталітарна система має люки, через які сильна, зріла і витривала нація може проявляти свої національні прагнення. Зрештою, в теорії ні конституція, ні вчення Маркса та інших ідеологів, ні ухвали партії не забороняють деяких національних прав. Великою перешкодою є страх, що від нього ще не втряслись народні маси після сталінського терору. Та терор засудила сама партія і самі партійні функціонарі дуже зацікавлені в тому, щоб він більше не вертався. Якщо немає терору, то навіть і при тяжкій імперській політиці завжди залишаються можливості для прояву національного життя. Завдання еміграції стимулювати ці прояви, помагати їм сміливіше виходити назовні, займати таке саме місце в нашому національному житті, яке займають прояви національні російські в житті республіки «старшого» брата. Що ці процеси мусять іти в згоді з теперішніми законами та основними вимогами системи — це для кожного ясно. Було б нерозважним самогубством і не допомогою, а шкодою для України, стимулювати такі процеси, що викличуть репресії і не матимуть виглядів на визнання з боку тих, що правлять імперією.

Щоб можна було стимулювати ті процеси, еміграція мусить бути обізнана з Україною. Як можна помагати тому, кого не бачиться, кого не знається, від кого не чується вимоги і потреби, від того, хто не скаже нам, чи наша поміч, що її ми пропонуємо йому, до чогось придатна і чи він її дійсно потребує. Зустрічі й контакти мають розвіяти взаємну неприязнь, бо якщо ми дійсно є націоналістами, то ми повинні понад партійну приналежність, понад ідеологічні розходження, понад клясові, станові, конфесійні, земляцькі межі перекидати мости національного єднання і трактувати одні одних дійсно як рідних братів і синів тієї самої матері. Неприязнь краюї України до еміграції та еміграції до краюї

вої України нікому так не шкодить, як нам самим, і якраз злагіднювання, зменшування, усування тієї неприємної є першим виявом допомоги Україні. Ті, що там залишились, не будуть ошчасливлені постійним нашим іменуванням їх вислужниками, агентами, рабами, капітулянтами і т. д. Це ж бо ображає їх гідність і є кричущою супроти них несправедливістю, бо не важко бути патріотом в Оттаві чи Вашингтоні, не будучи зобов'язаним до чого та не відповідаючи за свої слова і діла.

Хоч часто ми обкидаємо одні одних лайливими епітетами і образливими словами, але коли уважно все проаналізуємо і розумно все зважимо, переконаємось, що між нами залишилось багато спільного. Нас ділить різна лояльність до влади: вони мусять бути лояльні до своєї, а ми до своєї. Та ця лояльність їхня не виключає їхнього критичного ставлення до окремих виявів комуністичної бюрократії, а лояльність наша до країн нашого поселення не включає нашого критичного ставлення до нашої влади. І ось тут ми сходимось, тут ми однакові. Ми і вони маємо спільне походження і спільне бажання служити рідному народові, маємо спільне бажання усувати нерівність, несправедливість, насильство, експлуатацію, поневолення. Лише треба домовитись, виходячи із спільної принципової настанови, і устійнити площини і арени діяння. Українська мова, культура, мистецтво, письменство, наука, релігія, український побут, традиція — всім нам однаково дорогі. Для них ми можемо працювати спільно. Чому ми цієї можливості не використовували повністю досі? А тому, що ми тут, як і дехто там, підходимо догматично і нетолерантно до справи, думаючи, що тільки наша віра добра. Це фанатичне засліплення своєю вірою не дає нам можливості реально подивитись на життя і шукати в ньому елементів не боротьби, а співпраці між українцями. Можливо, що треба нарешті зрозуміти таке: якщо це було під силу одному поколінню в двох війнах і в одній революції вибороти волю своєму народові в відкритій боротьбі, то не є виключене, що можна цю волю вибороти у співпраці і співіснуванні. Таку тенденцію можна зауважити в сферах політичних, церковних, наукових, спортових і господарських. Не біймось тих двох слів, бо не слова породжують трагедії, а їх хибне розуміння, тлумачення і прикладання до життя.

І вже напевно поможемо Україні, коли ми будемо звертати увагу світу на Україну, як на окрему національну одиницю. Це дуже потрібне тим, що живуть в Україні, щоб їх не трактували як внутрішню власність російського народу, щоб привикали до вимог трактувати Україну як рівну серед рів-

них, не молодшу і не старшу, не дурнішу і не мудрішу, не гіршу і кращу — ніж республіка «старшого брата». Це тому потрібно, що там «старший брат», всупереч деклямаціям про засудження т. зв. великодержавного шовінізму, дуже часто кривдить «молодших» братів. Потрібно тому, що запанувала там русифікаційна політика, проти якої ведуть боротьбу навіть ті, що їх ми називаємо запроданцями, також і тому, що там порушується писані закони навіть т. зв. соціалістичної справедливості. Тож ми повинні про всі ці справи інформувати світ, апелювати до міжнародних організацій і жадати від них допомоги в обороні закону і прав. Але знову тут треба бути обачним, щоб з помями не вилити дитини, щоб не накидатись з брудною лайкою на тих, що є жертвами, а не порушниками закону. Ніщо більше не огірчує, не понижує людини, як фальшиве обвинувачення у злочині, якого вона не зробила.

Тому треба світові представляти Україну такою, як вона є — нічого не прибільшувати і нічого не применшувати. За останніх 40 років Україна не тільки втратила 8 мільйонів жертв з голоду, покрилась парками культури, якими прикрашено жертви сталінського терору, склала на вітвар фальшивої віри гекатомби жертв найкращого свого політичного, наукового і культурного активу, але й стала країною індустріальною, побудувала свою промисловість, створила наукові заклади і установи, фактами довела, що вона не Малоросія, а модерна нація. А сталося це не завдяки жовтневі, чи допомозі старшого брата, а лише завдяки праці, наполегливості, генієві української людини, що любить свій край і працює для нього, не зважаючи на накинену йому чужу владу. Дуже часто ми у своїй пропаганді промовчуємо, применшуємо наші здібності і нашу наснагу, бо їх не добачуємо.

Подані вище думки про допомогу еміграції рідному Краєві не вичерпують повністю всіх можливостей допомоги і не конкретизують та не деталізують її форм, засобів і способів. Відповідно до обставин і вимог часу, періоду і терену вони, очевидно, будуть модифікуватись.

ДОПОМОГА СОБІ

Які ж тепер наші завдання супроти себе самих, супроти еміграції, себто тієї частини українського народу, що їй, в силу несприятливих політичних обставин, доводиться перебувати поза межами рідного Краю?

Насамперед слід усвідомити, що коли нема метрополії —

материка, нема рідної землі, то не може бути і еміграції. Є діяспора, що триватиме довше чи коротше, є порозкидунані по цілому світі люди українського пня, але їх погляди не спрямовані до рідної землі та рідного народу, що там перебуває, бо його нема. Можна сміливо висувати тезу, що еміграція зникає відразу, після зникання національного обличчя народу, з якого вона походить.

Сила і снага еміграції визначається силою і снагою народу на рідних землях. Це ж бо так усюди, що є еміграції, які лишаються перманентними, а є діяспори, що майже не різняться від своїх народів на рідних землях. Наприклад, англієць ледве чи почував себе досі денебудь емігрантом, він почував себе носієм і речником не лише англійської культури, цивілізації англосовного світу, але і частиною англійського коммовелту. Це його почуття зв'язку з материком починає слабнути тепер на наших очах, в міру того як слабе політична і духовна сила англійського народу.

Еміграція має перманентні завдання. Вона не мусить кінчитися ані асиміляцією, ані поворотом до метрополії. Велич України оспівував Шевченко далеко на чужині і зробив для її прославлення, перебуваючи на засланні, більше, ніж сотні діячів культури, що жили тоді в Києві. Тому роля еміграції не лише спомагаюча і підрядна, і не треба її вважати лише відблиском і відламом народу, що живе на рідних землях. Поляки свою національну культуру виплекали більше на еміграції, ніж у Польщі, і коли б не мали Міцкевича, Словацкого, Красінського чи Норвіда (а всі вони жили і творили на еміграції), були б такі бідні, як ми без Шевченка, який більшість свого життя теж провів поза Україною. І в політичному відношенні історія давала приклади, що еміграція часто відогравала таку ролю, яка нормально може бути властива тільки краєві. Фінляндія, Польща, Чехо-Словаччина, Ізраїль — перших своїх президентів незалежних ресублік дістали з еміграції, хоч в краях їх були не менше мудрі і не менше заслужені політичні й культурні діячі.

Маючи це на увазі, спробуймо відповісти на питання друге, що є другим основним нашим завданням: як допомогти собі, як зберегти еміграційний феномен і як дотримати його в такому стані, щоб він якнайбільше помагав Україні.

Як уже сказано, еміграція є тоді еміграцією, коли існує наряд на рідних землях, який може існувати й без еміграції. Тому й ми повинні ставити питання нашого збереження тільки у зв'язку з Україною, живою, реальною, такою, якою вона є і такою, якою вона хоче бути. Ми мусимо усвідомити,

що наше завдання допомагати, а не контролювати, опанувати і унапрямувати процеси в Україні.

Якщо еміграція має виконати своє завдання, вона мусить зберігати те, що в Україні зникає, або в міру несприятливих політичних чи суспільних обставин не має виглядів на процвітання. Тут на нашу долю припадає завдання плекати релігію і християнську мораль, яку в Україні визнали за непотрібну. Без тих елементів важко собі уявити збереження еміграції.

Тут треба плекати вільний, неіндоктринований, не підбарвлений партійністю світогляд і науку, які повинні охоплювати ті ділянки, що в Україні занедбуються, себто українознавчі науки. Тут слід плекати вільну політичну думку, зосереджену на вільному шуканні розв'язки політичних і суспільних процесів, а не на бездушному і догматичному інтерпретуванні ненаукових і протинаукових марксівських догм (це останнє робиться в краї). Тут треба плекати вільне мистецтво, як вияв свободи духа і почувань, не зв'язаних ні діями, ні поученнями старшого брата.

Але ж виконувати ці завдання можна тільки в близькому зв'язку з Україною, а не в ізоляції від неї.

До того всього слід долучити велике завдання нашого амбасадорства України. Термін цей до певної міри звужено-ризований і спримітивізований, однак це один із засобів збереження еміграції, яка в такій ролі постійно регенерує свої сили, а не нидітиме від бездіяльності, не пліснітиме, отже і не завмре в наслідок атрофії. Що ми розуміємо під терміном амбасадорства? Дехто розуміє це дослівно — бути репрезентантами України. Та ми думаємо, що тут треба внести певні корективи. Кожний нарід прагне, щоб його визнавали, щоб світ рахувався з ним, як із суб'єктом, вартим уваги й пошани. Що ми боремось за свободу — це кожному зрозуміле, але що ми домагаємось, щоби нам помагали — це вимагає пояснень. Адже помагають тому, кого цінять, кого люблять, кого шанують. З самого ідеалізму ніхто нікому не псмагає. Тому нашим завданням є показати світові, що ми культурна, розумна, шляхотна, здібна і чесна нація. Ось так діючи, ми собі помагаємо. А коли будемо бойкотувати і пікетувати виступи наших найкращих мистецьких ансамблів — і то тільки тому, що уряд в Києві зараз не є бандерівський, а комуністичний, тоді ми не будемо добрими амбасадорами України, бо ж об'єктивно помагаємо нашим ворогам переко-нувати світ, що ми примітивна і політично незріла нація. Наше завдання — допомогти Україні вийти в світ, завоювати найкращими нашими духовими якостями світову opinio.

А тим часом ми робимо багато такого, що йде врозріз із цією настановою. Ми, наприклад, доклали всіх зусиль, щоб світові показати Шевченка, як націоналістичного лідера, хоча таких лідерів ми маємо цілу копу, однак забули нагадати світові про Шевченка — як пророка і генія вселюдських вартостей, що гідний бути побіч Данте, Гете, Шекспіра і Бетговена. Еміграція доклала усіх зусиль, щоби переконати світ і наш нарід, що шанувати Шевченка мають право тільки еміграційні політики націоналістичного напрямку. Отож еміграція тут не виконала своєї ролі, завдання своє виконала зле.

Багато говоримо про збереження мови, традиції, культури і обрядів, але мало серед нас готових відважно обстоювати думку, що це можливе тільки при справжніх зв'язках з Україною, а не в ізоляції від неї.

І врешті політично-партійне життя. Дехто вважає партії пережитком і непотрібним ремонентом. Замість багатьох партій пропонують одну. Біда в тому, що ця партія, яку пропонують, дуже нагадує собою партію, яка вже в Україні існує, і справа зводилась би не до зміни системи, клімату, політичної моралі і відносин, але до зміни кольору, що його уживає дана партія за свій. Та історія виказує, що кожна партія, яка виступає під одним лише кольором (чорним, червоним чи білим) несе зі собою диктатуру і внутрішнє поневолення. І тому боротьба за визнання багатопартійної системи зводиться в нас до вирішального бою за визнання чи невизнання демократії, за засуд чи за виправдання політичної диктатури одної партії. Дехто каже, що є велика різниця поміж партією тією, що є в Україні і має владу, і партією тією, що з еміграції готується перебрати владу. Перша є московська, друга — наша рідна. Навіть коли б так було, що перша партія чужа, а друга своя рідна, то для людей, що їх та чи та партія буде в ім'я свого партійного монізму і виключности арештувати, судити й карати — далеко тяжче терпіти від рідної партії, ніж від чужої. Для вільної людини всяке поневолення і насильство — рідне чи не рідне, всяка несправедливість і порушення закону — є стражданням і робить життя тяжким. Та відкритим залишається питання чи ідейними і відданими комуністами є тільки москалі, чи, може, й Україна має таких комуністів, що вірять в спасаемість загірної комуні і в учення Леніна не менше, ніж працівники еміграційних служб безпек вірять в ідейність і відданість справі свого партійного провідника, що десь там з баварського бункру керує боротьбою, яка визволити має українців від комуністичної диктатури?

Якщо еміграція має виконати свою позитивну роль, вона мусить уже тепер знати, якого вона бажає устрою та якої влади хоче наш нарід. Коли монопартійна система опанує владу, то дуже рідко вона її з своїх рук передає іншим. Звичайно, владу випускає вона зі своєю смертю, потягнувши і свій нарід із собою в могилу. То не тільки Гітлер думав, що німецький нарід не може жити, якщо він не матиме його партії в проводі. Наші бандерівці теж думають, що неможлива вільна Україна без їхнього проводу.

Отже завдання еміграції дуже великі. Вони не вечерпуться якимсь обмеженим періодом часу чи зміною політичних обставин. Навіть коли буде дійсно вільна і демократична Україна, нам еміграція буде потрібна — як її (України) речник та носій її інтересів і образу в світі. Ми чомусь зв'язуємо кожну акцію еміграції з сучасним станом і вмовляємо в неї (еміграцію), що її основне завдання — бороти теперішній режим на батьківщині. Це чисто негативістичне наставлення звужує роль еміграції. Це створює велику прірву між двома частинами еміграції, з яких одна засуджує, а друга виправдує теперішній режим, а нормально еміграція, хоча й порізнена політичними поглядами, повинна становити велику українську єдність. Я переконаний, що коли б так, наприклад, українська еміграція, як цілість, пристала на ідеї, що їх пропагує для України такий собі Мао-Цзе-Дун, то не треба б було просити в «старшого» брата поблажок, бо він поспішив би зробити їх якнайбільше. Виходячи ж із чистого, але глупого доктринерства і партійно-політичного пуританізму, ми дотримуємось чистоти лінії, але... український нарід в Україні тим часом страждає. А ми говоримо, що ми хочемо йому помагати і помагаємо.

Покінчити з цим парадоксом і абсурдом, зменшити віддаль між нашими словами і ділами, показати себе носіями реалістичних слів і майстрами конкретних діл, а не лише гарних поетичних заяв, відірваних від життя формул — це великі завдання, з якими еміграція може і мусить упоратися. Це допоможе нам змінити образ України в очах світу, це живитиме надію в українському народі, що є підстави йому сподіватися кращої долі, бо є люди, які мають про його майбутнє реальну і тверезу уяву, а не мрії і заведені надії.

На жаль, досі наша історія була власне такою демонстрацією недомріяних мрій і заведених надій, в повені яких губилась людина тверезої думки і реального чину, людина, яку там переслідував і переслідує московський «старший» брат, а тут, на еміграції — його блискучий наслідувач — рідний брат. А правда — п'яна спить.

Т. ЛАПИЧАК

УРДП вчора -- сьогодні -- завтра

ТЕЗИ ДОПОВІДІ НА 5-му З'ЇЗДІ УРДП
(Нью-Йорк, 23. грудня 1967 року)

І. ВИНЯТКОВИЙ ХАРАКТЕР ЦЬОГО З'ЇЗДУ

1. 5-й З'їзд увійде в історію революційно-демократичного руху і в історію української національно-визвольної боротьби новітнього часу як виняткова подія. Її винятковість визначається, насамперед, тим, що З'їзд відбувається в 50-тіття Великої Української Національної Революції і проголошення суверенної Української Народньої Республіки.

Від перших днів свого заснування УРДП заманіфестувала свою беззастережну відданість ідеалам Української Національної Революції й самовідречну готовність завершити її відновленням Української Народньої Республіки. Ми вважали і далі вважаємо себе законними спадкоємцями і продовжувачами тих історичних звершень, які були dokonані творцями Української Самостійної Соборної Держави у формі УНР. Саме поняття «українська революційна демократія» в його універсальному розумінні оформилося якраз у період національної революції і творення власної держави й постійно було вживане у найважливіших законодавчих актах, зокрема ж у 2-му, 3-му й 4-му Універсалах Української Центральної Ради. Так, наприклад, у 2-му Універсалі сповіщалося про те, що Українська Центральна Рада «буде тим єдиним найвищим органом **революційної демократії** України, що заступатиме інтереси цілого населення нашого краю». Третій Універсал приписував Генеральному Секретарству внутрішніх справ «вжити всіх заходів до закріплення й поширення прав місцевого самоврядування, що являються органами найвищої адміністраційної влади на місцях, і до встановлення найтіснішого зв'язку й співробітництва його з органами **революційної демократії**, що має бути найкращою основою вільного демократичного життя». Нарешті, Четвертий Універсал заповідав створення такої влади, «до якої мали довір'я й яка спиралася б на всі **революційно-демократичні верстви народу**». Зв'язуючи себе із цими світли-

ми і героїчними традиціями, українські революційні демократи ще раз урочисто заявляють про свою непохитну вірність тим ідеалам, за які боролися революціонери, вояцтво наших армій і будівничі Української Народньої Республіки.

2. Дальшою характерною рисою, яка визначає винятковість цього З'їзду, є дуже поважна і може навіть у багатьох випадках вирішальна — зміна сказати б «біографічних даних» цілої Партії і величезної більшості її членства. Якщо в 1955 році, на 4-му З'їзді, Генеральний Секретар сл. п. Іван П. Багрянний робив підсумки **ДЕСЯТЬОХ** років нашої боротьби і з відвойованих позицій сміливо накреслював «найголовніші наші завдання на найближчий період»; орієнтуючи нас на кропітку, муравлину, часом, здавалося б, малу, «але конструктивну працю» і попереджуючи нас про те, що «українська боротьба входить в затяжний період», в якому немає видимих ознак того, що «ми негайно, завтра, виборемо українську державу», то протягом цих останніх 12 років і 9 місяців ми досягли й переступили межу повноліття і підійшли впритул до своєї 25-ої річниці, тобто віку тих старших партій і політичних організацій, які творили національну революцію і нашу новітню державу та з якими нас звела доля в роки Другої Світової Війни. Досить тільки пригадати, що в серпні ц. р. минуло 20 років від дня скликання Першого Установчого З'їзду УРДП, в якому приймало участь 37 делегатів від осередків Німеччини, Австрії, Бельгії та Італії, і який схвалив «Програмові засади» й «Тимчасовий Статут» та формально поклав початок організованому революційно-демократичному рухові. Уже понад три роки тому, в квітні 1964 року на 8-му З'їзді ОУРДП в Нью-Йорку Василь Іванович Гришко робив із цього факту невеселий, але необхідний і реалістичний висновок. Він писав:

«...ми, на жаль, уже перестали бути **НОВОЮ** еміграцією, навіть у порівнянні до т. зв. старої політичної еміграції, якщо не рахувати простої різниці фізичного віку. 21 і більше років нашого перебування поза Україною — це трохи більше, ніж час перебування поза Україною до другої світової війни тих, що вийшли з України з боями в 1921 р. При чому, є й ще одна суттєва різниця не на нашу користь: вони фактично ніколи й не покидали української землі повністю, залишаючись фізично з нею пов'язаними, лише під іншими, ніж советська, окупаціями. А також — у своїй основній масі вони перебували здебільшого не далі від Києва, ніж на відстані кількох днів пішого маршу. Отже, роками повного відірвання від України ми тепер уже фактично старші від

старої політичної еміграції тих часів, коли ми з нею, як нові емігранти з другої світової війни, стали до спільного старту в нову повоєнну дійсність.» («Українські вісті», ч. 18-19, 3.-10. V. 1964)

З цього факту треба робити й далші реалістичні висновки:

а) середній вік основної маси нашого членства дуже швидко наближається до пенсійного віку або закруглює півстолітній цикл;

б) після масового розселення по континентах і країнах Західного Світу та унормування умов нашого життя разом із вростанням у господарство й культуру цих країн ми або невідклично стаємо їх резидентами й громадянами або назавжди залишаємось емігрантами з усім комплексом думання й дій, притаманним цій категорії людей. Наші ж діти й онуки, що виростають і виховуються в нових і кардинально відмінних умовах, успадковують тільки перший шлях — натуралізації, бо становища емігранта з самої природи речі не можуть успадкувати;

в) у зв'язку з цим ми повинні розважити над достосуванням форм нашої діяльності, яка була б притягальною для нашого молодшого покоління, що за його рахунок ми ще повинні б рости. Про це останнє думав Василь Іванович Гришко, пишучи такі побажання для Березневого Пленуму ЦК УРДП:

«Моя головна пропозиція — це взяти курс на друге, молодше покоління в УРДП, зокрема — чи не пора б уже нашим ОДУМівцям... перебрати УРДП від нас, старої гвардії, яким краще б уже перейти в дорадники, а не провідники молоді. В цьому ж напрямку треба формувати наші керівні органи і в цьому ж напрямі проробити оновлення проводу на з'їзді. Думаю, що першість треба надати наразі молодшим людям... Потрібна справді зміна варти. Думаю, що тоді б і ми дещо продуктивніше могли б працювати, бо кожен з нас уже на чомусь спеціалізувався і потрібно тільки, щоб машину перебрали молодші, яким ще час і спеціалізуватися і... жити.» (Додаток до листа «Дещо для Пленуму порядком заочної участі в його рішеннях», березень 1967 р.).

Маючи на увазі кілька разів підкреслювану в його доповіді на 4-му З'їзді УРДП настанову св. п. Івана П. Багряного на затяжний період нашої боротьби, «не на моментальний ефект, а на довшу мету», «на тяжкий тернистий шлях», що потребує «глибокого дихання, щоб переможно дійти до фінішу», ми готували цей 5-й З'їзд з наголошенням потреби «змінити варту» і переглянути та — «без гніву й пристра-

сти» — достосувати до нових радикально змінених умов деякі наші погляди і форми нашої діяльності. —

3. Нарешті, третьою характерною рисою, що визначає винятковість цього З'їзду, є усвідомлення того болючого факту, що він відбувається без найголовнішого натхненника й засновника нашого руху, без його найголовнішого архітекта і невтомного будівничого, що був професійним революціонером і політиком, який самовідречно віддавав нашим справам увесь свій час, без незабутнього Івана Павловича Багряного, передчасна смерть якого перекинула на наші плечі велетенський тягар і заставила багатьох з нас приспішено дозрівати та передчасно вивищуватись. На жаль, серед нас ще, здається, немає такого одного або й кількох разом узятих відповідників Іванові Павловичеві Багряному не тільки вимірами дарувань і загально визнаної пошани та авторитету, а й можливостями повністю присвятити себе нашій великій і перспективній справі. Виняткове завдання цього З'їзду є в тому, щоб знайти і сформувати таке керівне ядро нашого руху, яке б порівну розділило отой великий тягар обов'язків і відповідальности та чесно, гармонійно і лояльно співпрацювало в напрямку виконання найголовніших чергових завдань нашого руху і переможного завершення української національно-визвольної боротьби.

II. ЗВІТНИЙ ПЕРІОД І РОЗПОДІЛ КОМПЕТЕНЦІЙ

1. Формально я мав би говорити про 9-ть місяців своєї праці і діяльності моїх колег, яка постановою Березневого Пленуму 1967 р. була обмежена до завершення підготовчої праці і скликання 5-го З'їзду, який уже готуємо, почавши від 31. серпня 1963 року, або 4 роки і 4 місяці. Протягом цього часу були різні фази й темпи підготовчої праці: обговорення й устійнення характеру та завдань З'їзду, вироблення техніки його перепроводження, дискусія над важливішими світоглядовими й організаційними питаннями, опрацювання проєктів різних змін, додатків, пропозицій, постанов і резолюцій. Було зацікавлення й розгортання підготовки, потім сповільнення і загальмування, на зміну яким прийшли активізація, спонтанний відрух і навальна дія. Всі Пленуми Центрального Комітету, майже кожне засідання Секретаріату протягом цього періоду, всі краєві Конференції і З'їзди, десятки різних нарад, зустрічей і сотні, якщо не тисячі, офіційних і неофіційних листів були переповнені справами З'їзду. Головніші доповіді й промови, що були виголошені при різних нагодах, зокрема ж на краєвих Конференціях

і З'їздах, були спроектовані й націлені на цю головну мету. Я вже згадував доповідь Василя Івановича Гришка — «Перегляд перейденого й погляд вперед (Основні питання нашого руху на тлі сучасної дійсности)», в цьому ж пляні варто ще згадати про доповідь М. Г. Воскобійника «До невідкладних завдань революційно-демократичного руху» (літо 1965 р.), доповідь Ф. С. Гаєнка на Пленумі ЦК УРДП в жовтні 1965 року, доповідь П. М. Шинкаря «УРДП в минулому, тепер і на майбутнє» (березень 1966 року), кілька моїх доповідей і виступів при різних нагодах, особливо ж в останній час при відвідуванні терену США і Канади, дискусійна стаття В. П. Бендера «Новий етап» (квітень 1966 року) і відгуки на неї С. Косенка («Окремі ідейні і програмові питання УРДП», серпень 1966 року), Ю. А. Нагорного, П. М. Шинкаря та інших, нарешті замітки в «Передз'їздовому форумі» М. О. Дзябенка, К. П. Гіммельрейха, А. М. Лисого і т. п. — все це вимовні приклади серйозного, вдумливого і відповідального підходу до готування 5-го З'їзду в ділянці світоглядової проблематики й шукання найефективніших шляхів нашої дальшої організаційної діяльності. На жаль, дошкульно відчувався брак одного керівника й узагальнювача дискусії. Але назагал вона була корисною і плідною.

2. В ділянці суто організаційній звітний період, особливо ж останніх 9-ть місяців, був часом найвищої оперативности й видайности нашого апарату, від найнижчих його клітин почавши і найвищими органами скінчивши. Це був справді спонтанний вілрух і навальна дія, що, як це звичайно буває, були позначені високим ідеалізмом, жертовністю, продуктивністю окремих членів і низових та середніх ланок. В підготові 5-го З'їзду переміг шлях малої, кропіткої, муравлиної, конструктивної праці, а не політичних фюерверків, ефективних блисків, спалахопускання і скоропальних емоцій проти яких застерігав у кінцевих словах своєї доповіді на 4-му З'їзді сл. п. Іван Павлович Багрянний. Наслідком перемоги цього шляху ми маємо 5-й З'їзд що є одним із найліпше підготовлених. Я це стверджую з повною відповідальністю, бо, як секретар організаційного відділу або як виконуючий обов'язки першого заступника Генерального Секретаря підготував 2-й, 3-й і 4-й З'їзди, а фінансова частина 1-го З'їзду також лежала на моїх плечах.

3. Мої теперішні компетенції, обмежені постановою Березневого Пленуму ЦК, не дають права говорити про великий і плідний період праці за час від 13. березня 1955 року до 25-го серпня 1963 року, тобто майже за вісім з половиною років, коли Генеральним Секретарем був сл. п. Іван Павло-

вич Багрянний. Найбільш природним було б почути бодай загальний огляд діяльності цього періоду з уст двох перших заступників Генерального Секретаря: Михайла Григоровича Воскобійника і Василя Івановича Гришка. М. Г. Воскобійник займав це становище аж до Першої Континентальної Конференції у квітні 1958 року, коли зрезигнував на користь кожночасного Голови Президії Координаційної Ради, а Василь Іванович Гришко законно вважався і формально був заступником Генерального Секретаря аж до 31. серпня 1963, коли сформовано Секретаріат на чолі з тимчасово виконуючим обов'язки Генерального Секретаря Ф. С. Гаенком.

Думаю, що за час від 31. серпня 1963 року до 17.-18. березня 1967 року, тобто за три з половиною роки, формальніший звіт складе Ф. С. Гаенко.

Якщо мені дозволить час і можливість, то я в іншому місці загальними словами охарактеризую нашу працю у справі виконання тих «найголовніших наших завдань на найближчий період», які наприкінці своєї доповіді на 4-му З'їздові сформулював сл. п. Іван Павлович Багрянний. Тому що моя вимушена спеціалізація в партійній ієрархії зв'язана із організаційною діяльністю, я свідомо уникатиму питань світоглядових і концепційних. Про них, сподіваюсь, докладніше почуємо в доповіді Василя Івановича Гришка і, може, Михайла Григоровича Воскобійника.

ІІІ. ДУМКИ ОСНОВОПОЛОЖНИКІВ ПРО УРДП ЯК ПАРТІЮ НОВОГО ТИПУ

Ці думки треба постійно пригадувати і про них треба постійно говорити, бо деякі наші члени, живучи в полоні ілюзій і думаючи категоріями двадцяти, а то й більше, річної давности, мають викривлений образ і настирливо його всім нав'язують.

А. В заключній частині доповіді Генерального Секретаря Івана П. Багряного на 2-му З'їзді УРДП (15.-16. травня 1948 року) висловлено такі головніші думки:

1. «Мислимо категоріями сьогоденної України, виростаємо з ґрунту сьогоденної дійсности і стоїмо там обома ногами.»

2. «Якщо ми хочемо акумулювати всі боєздатні, але розпорошені сили українського народу й урухомити їх в слушний момент до великої дії... — мусимо розбудуватись в сильну, досконало зорганізовану й здисципліновану партію.»

3. «В першій стадії... були окремі голоси і окремі тенденції проти масової партії. Тенденції творення політичного отако-

го собі клубу, наукового кабінету, лябораторії... Але більшість цих тенденцій не поділяла.»

4. «Перед нами стоїть завдання наполегливої праці на організаційній ділянці, як і на всіх інших ділянках. Склавши іспит на витривалість ідейно-політичну й моральну, тепер мусимо скласти іспит на витривалість ділову, на здатність до конструктивної, організаційної праці.»

5. «Усвідомлюючи, які колосальні ми маємо резерви, мусимо створити такі габарити, в які б ті резерви могли б вміститися і в потрібний момент бути вімкнуті до організованої акції.»

6. «Справа для нас нині набагато ускладнюється тим, що життя нас розпорощує по всіх закутках планети, але тим більш важливою і нагальною є потреба досконалої організації.»

7. «Мусимо поставити справу так, що де б нас доля не розкидала, а ми все були б зв'язані в єдиний політичний організм, постійно і безвідказно діючий. Організм, який розвивався б, ріс і міцнів. І постійно шукав контакту з ґрунтом, з якого ми вийшли і на який проектуємо всю свою діяльність, контакту з тою частиною світу, де лежить наша мета. І того контакту щоб досягав і то систематично.»

8. «Для цього ми мусимо насамперед бути до кінця віддані нашій ідеї, безоглядно дисципліновані, готовими до всякої роботи, яка нам буде доручена на тій чи тій ділянці.»

А рівно через 4-ри місяці після I-го З'їзду — 11-12. вересня 1948 року в окремому «Зверненні Генерального Секретаря до учасників IV Пленуму ЦК УРДП», Іван Павлович Багрянний, що перебував тоді на лікуванні в санаторії в Гарміш-Партенкірхені, доповнював свої попередньо сказані думки і далі їх обґрунтовував та вияскравлював так:

9. «...Українські єдині **продуценти і войовники** (а не політичні малахіяни) будуть і мусять виступати єдиною когортою... Але, щоб виступати їм єдиною когортою, єдиним національним монолітом, і щоб свої інтереси вибороти: здобути владу, відвоювати свою землю і фабрики, звільнити від окупанта і відбудувати свою національну Суверенну Державу, — українським робітникам і селянам, цим продуцентам і войовникам, **потрібна залізна організація.**»

10. «Ніяка універсально-інтелігентствующа, з найкраще «балакаючих, деклямуючих і пишуцих» інтелігентів — як носіїв здеклясованої націоналістичної чи соціалістичної ідеології — складена партія **не потрібна...** Потрібна ота партія, яка би дала українським продуцентам і войовникам залізну

організацію... Якщо ми такої партії не створимо, значить, ми, як нація, нічого не варта. Значить ми не нація, а якесь «плачуче, деклямуєче і співаюче» інтелігентсько-націоналістичне непорозуміння. А особливо, коли ми ще й чинимо опір тій єдино доцільній тенденції, — тоді ще гірше. Але всякий тут опір мусить бути немилосердно розторощений.»

11. «Потрібна партія, яка би, як авангард українських продуцентів і войовників... змогла їх очолювати, досконало ідейно озброїти, дати їм залізну дисципліну і **фактичну волю** до виборення національно-державної незалежності.»

12. «Така партія робітників і селян, очевидно, мусить складатися і з інтелігенції... Тії інтелігенції, що є аристократією... отого сьогоднішнього українського продуцента і войовника. Цебто, отої високофахової, технічної, державно-творчої... інтелігенції, і тії, що такою хоче бути. Тії, що своєю оцю аристократичну місію усвідомлює і в свідомості цього діє, пише, творить і змагається.»

13. «Для цього і створено УРДП. Такою партією вона задумана. Для того вона існує. І для цього її треба всіма силами берегти, кріпити і розбудовувати.»

14. «В питанні націоналізму, — то така партія, як ми творимо й будемо творити, .. цебто УРДП, буде своєю суттю і самим фактом існування **найбільше націоналістичною**, бо на реальну, продукуючу націю оперта і в ім'я її діюча. Але трактуємо націоналізм, як патріотизм, любов до своєї землі і всього на ній суцього і тому продукуючому народові **приналежного**. Що ж до «націоналізму» в лапках, як ідеології націонал-міщухів і спекулянтів, здеклясованих шукачів влади і диктатури, як ідеології повзучого фашизму, то вважаємо його зайвим для української справи, згубним і шкідливим.»

15. «Українському народові... потрібні організатори, стратеги і залізної волі проводирі. Кров від крові і кість від кістки його сини, до гроба йому вірні і безоглядно віддані. Дати, вишколити українському народові фалангу відданих організаторів, стратегів і боєвих командирів — це і є задачею такої політичної партії.»

Як бачимо, Іван П. Багрянний виразно здавав собі справу не тільки із потреби узагальнення і творення світоглядових підстав, зорієнтованих на сьогоднішню дійсність в Україні, але й наполегливо підкреслював **конечність розбудови** такого політичного організму, який би включив УСІ наші колосальні резерви, який би постійно ріс, міцнів і безвідмовно діяв, який би виховував відданих народові організаторів і борців-революціонерів.

Б. Ідея створення і розбудови такої організації стала змістом життя багатьох його найближчих друзів, однодумців і співробітників. Ця ідея зокрема заповонила почуття й інтелект Юрія Андріяновича Дивнича, який, в 1947 році переїхавши з Австрії, прийняв на себе найголовніше і найвідповідальніше становище ентузіастичного пропагатора та вдумливого й тактовного організатора — відповідального редактора «Українських вістей». Через цей бойовий орган демократичної думки до УРДП знайшли дорогу сотні й тисячі наших перших кадровиків. Виходячи із твердого переконання про те, що перша — і, мабуть, взагалі одинока і єдина в своєму роді — еміграція з-під большевицької займанщини, зокрема ж та її творча частина, що складалася із недостріляних діячів розстріляного відродження, є феноменальним явищем виняткового значення й потенційної сили, Юрій Андріянович Дивнич зорганізовував довкола «Українських вістей» людей передової думки і активної дії. Блискучим стилем схвильованого й натхненного публіциста він формував новий тип громадської людини і новий тип політично-визвольної організації.

Але мабуть, що найбільш сконденсовано він виклав свої погляди на тип нашої партії в листах. За його ласкавою згодою зачитую найхарактерніші місця із таких двох листів, писаних у вересні 1948 року. Посилаючись на згадане вище «Звернення Генерального Секретаря до учасників IV Пленуму ЦК УРДП» з 11.-12. вересня 1948 року, Юрій Андріянович писав:

«Українське універсальне відродження і насущні задачі нашої визвольної боротьби вимагають формування нового «гомо політикус», нового типу громадської людини, нового типу бойових політичних визвольних організацій, типу, що, опертий, як казав Багряний у своїх 12-ти пунктах слідом за Липинським, не на інтелігентські марення і візії, а на живі конкретні соціальні верстви народу, на їх історичні тенденції і призначення.

Старий тип партії, тобто сучасний фатальний тип партії, не обмежує себе нічим і ні в чому і одверто чи замасковано, свідомо чи несвідомо, прагне до тотального опанування собою українського життя і України. Новий тип — свідомо себе мусить обмежити, передбачаючи місце і для інших національних партій і сил. Старий тип партій (сьогодні панівний) тотально поборює і заперечує інші партії, — новий тип партії прагне співпраці з іншими національними силами та передбачає свідомо процес і можливості взаємовпливу, взаємо-

порозуміння і навіть (якщо б мета, практичні завдання і методи зійшлись) злиття з тою чи іншою групою.

В старому типі партії (тепер пануючому) живе дух вождизму (навіть у демократичних партіях) і впливаюча відділя внутріпартійна боротьба за перше місце і керівництво в середині партії. В новому типі партії цього не мусить бути, бо тут людина розвиває свою експансію на полі внутрішнього (а не зовнішнього), росту, а свій бойовий запал скерований проти страшно́ї загрози і зарази тотально-механістичної інтегралізації.

В старому типі партії найважливіше догма, абож обряд, ритуал і фальшивий ореол навколо партії та її «вождів». Чому? Бо той тип внутрішньо порожній, всі і вся протиставлений, замкнений в касту і самозвеличання, тому потребує зовнішніх блискучих обручів, зовнішнього блиску і глухої герметичної мертвої склепаности. В новому типі партії обряд, догма, ритуал і механічна дисципліна можуть мати лише підрядне службове значення.

Старий тип партії і партійної людини (а спеціально на еміграції) характеризується великою дозою маніловщини і прожекторства, так би мовити, неприємності, браком вірного чуття реальности, життя фікціями, монструозними намірами і всеохоплюючими плянами, нахилом до підміни живої роботи роздутими плянами і уявами. Новий тип партії на перше місце має ставити творчу ділову діяльність, яка тверезо змагає до дальшої мети не через фантастичні мости в майбутнє, а через розв'язання насущних життєвих завдань, як мирних, так і революційно-воєвничих.

В старому типі партії рушійною силою є механічно діюча дисципліна цивільної касты чи воєнізованої колони, бо вони не мають рушійної сили в реальних живих потребах, які оформляють ідеали живої людини; бо партії існуючого типу не мають горизонтів радісного відродження й творчости, великого, притягаючого людину, духового ідейного багажу. В новому типі партії — навпаки.

Новий тип партії мусить перейняти від старого лише техніку організації (і то не цілком), але цілковито відкинути мертву душу старого типу.

Тепер всюди помічаємо прагнення кращих і ще живих людей найти дорогу один до одного, вирватися із мертвих обручів власної партії, найти середовище, партію, яка, об'єднуючи і готуючи до боротьби, не вбивала б великого скарбу індивідуальної душі, а тільки збагачувала б і мобілізувала його, формуючи і вливаючи його до великого арсеналу укра-

їнського відродження і визвольної боротьби. В наслідку скрізь і всюди помічаємо в партіях внутрішнє шумування, сворідний поділ на живе і мертве, на ділове і амбітно-малахіяньське, на скромне і захватницько-зажерливе. Але цей поділ, покищо, перекривається боротьбою всіх проти всіх, парцеляцією політично-громадсько-духового життя (нові партії народились і зараз народжуються, старі партії відпачковують нові партійні групи і т. д.). Отже, цей здоровий розподіл на мертве і живе перекривається сьогодні взаемовинищувальною і взаемовиключаючою конкуренцією претендентів на **тотальну** перемогу своєї особи, групи, партії.

... УРДП покликана для того, щоб заперечити цей негативний процес. ... Якраз УРДП має сьогодні одноразовий і мабуть неповторний шанс доцільно скапіталізувати ферментацію всередині інших партій і позапартійних середовищ — для свого росту — і цим якраз ствердити себе ще раз, як партію нового типу, як партію живу, тобто здатну засвоювати, асимілювати — з одного боку — і виділяти та одкидати з свого організму мертвий непотріб — з другого боку. Адже вона вербується, в першу чергу, з людей, що вирвалися з обіймів тоталітаризму і що живуть надією на нову еру. ... УРДП. ... мусить знайти в собі сили перебороти страшну загрозу розлітої по світу чуми тоталітарно-механістичного виродження суспільства і випорожнення людини, і стати осередком нагромадження ідейного, організаційного формування споріднених сил українського ренесансу. (Лист із 15. вересня 1948 року).

Я навмисне навіть такий довгий уступ із цього — мало кому з нинішніх членів, навіть членів Верховних Органів, — відомого листа. Думки, викладені в ньому, й проблеми, що були злободенними понад 19 років тому, не втратили своєї ясности, свіжости, блискучої уаргументованости й програмности. Вони можуть бути повністю прикладеними до нинішніх обставин і служити магістральними напрямками нашої діяльності. Якщо розходитьсь про мою скромну особу, то я до цих думок постійно повертаюся, перечитуючи і вдумуючись в них, та в міру своїх обмежених можливостей здійснюючи їх. Але дозвольте зачитувати ще один уступ з іншого листа Ю. А. Дивнича, писаного рівно через тиждень, після згаданого вище, 23. вересня 1948 року:

«... Ми всі мусимо зробити максимум, щоб організація наша стала на шлях якісного і кількісного росту. Мені особисто йдеться тільки про **якість**. І то саме в двох площинах:

- 1) психологічний і 2) практичний.

1) **Психологічна** — прогнати з-поміж нас демонський дух егоцентризму й пустопорожньої амбітності і жити скромною созідательною працею, що розпихає горизонти і є творча, як весна. Ми ж є формація Українського Відродження! Подумайте, з якої це рації маємо хворіти на панівні в світі, але чужі нам органічно, — обрядовість, виключність, нетерпимість, формалізм, зажерливість, партикулярність, недовіру, догматизм і всякі інші форми непритомності?!

Тому я бачу лише один вихід: працювати, рости, горнути до себе сміливо і спритно все молоде, живе, творче — і головне таке, що має **тенденцію росту**, що працює над собою день і ніч, бо розуміє свою страшну слабкість перед лицем завдань грандіозних, може нечуваних. Що є настільки ділове, що може перемогти всі труднощі чужини.»

Тут ледве чи будуть на місці якісь коментарі. Але доречним буде одне риторичне запитання: після природного й неприродного відсіву й відходу якогось числа діячів і після найстрашнішого спустошення, якого ми зазнали із смертю А. Г. Рябишенка, І. В. Дубинця, Ф. П. Пігідо, М. С. Смолянського, С. О. Підгайного й кількох інших діячів великого мірила, та після такої передчасної й майже незаступимої втрати, як відхід сл. п. Івана Павловича Багряного, на протязі часу від кінця серпня 1963 до березня 1967 року було щось помітніше зроблено для того, щоб «організація наша стала на шлях якісного і кількісного росту... і то саме в двох площинах: психологічній і практичній».

IV. І ЩЕ РАЗ: ПОЛІТИЧНИЙ КЛЮБ, НАУКОВИЙ КАБІНЕТ, ЛЯБОРАТОРІЯ ЧИ ПАРТІЯ? ЗАСКЛЕПЛЮВАТИСЬ ЧИ РОСТИ І РОЗБУДОВУВАТИСЬ? ЧЕКАТИ НА ПРИХІД НОВИХ КАДРІВ З УКРАЇНИ ЧИ СМІЛИВО «ПРАЦЮВАТИ, РОСТИ, ГОРНУТИ ДО СЕБЕ СМІЛО І СПРИТНО ВСЕ МОЛОДЕ, ЖИВЕ, ТВОРЧЕ, ЩО МАЄ ТЕНДЕНЦІЮ РОСТУ, ЩО ПРАЦЮЄ НАД СОБОЮ ДЕНЬ І НІЧ...?»

1. Здається, що не було б навіть і підстав для таких питань. І що відповідь могла б бути тільки одна: послідовно здійснювати думки й проєкції основоположників УРДП. Але, на жаль, після смерті Івана П. Багряного прийшло спасивіння якогось числа наших кадрів, відхід у приватне життя, орієнтація на клубні методи, практикування догматизму, підсичування егоцентризму, потурання безконтрольності й безвідповідальності, переключення енергії на внутрішні суперечки і їх розтрушування та гальмування скли-

кання 5-го з'їзду навіть для вирішення суто організаційних справ. Але здається найбільшим страшилом стало приписування послідовникам лінії Багряного-Дивнича в питанні про УРДП як партію нового типу звинувачення в намірі перетворити УРДП на емігрантську партію. Це останнє мабуть повинно вмщати в собі якийсь дуже таки шкідливий або й злочинний зміст, бо скільки-небудь чіткішої дефініції і дотепер годі схопити...? А тим часом, коли я вже при емігрантах, емігрантщині і подібних, нібито дискримінуючих термінах, не зайвим буде вияскравити деякі підставові речі. Насамперед, **ким** ми всі є, як не втікачами і емігрантами. А в останні роки ще й резидентами або громадянами нових країн поселення.

То як же після цього можуть називатися наші національні організації, що існують поза межами батьківщини у Західному Світі? З кого складалася, складається і ще довго буде складатися та рекрутуватися їх членство в тому числі й членство УРДП? Авже ж що не з теперішніх советських громадян, з опозиціонерів до офіційних советських політичних і громадських установ та організацій!

І з уваги на це, **яке** завдання членів цих організацій: чи вишукувати цитати із праць Маркса, Енгельса й Леніна, робити вирізки із західних видань, перекладати і посилати в советські редакції та в дослідницькі інститути, передплачувати для родичів і знайомих большевицьку пропагандивну макулятуру за наші фунти й доляри, робити урочисті, привітальні заяви советським астронавтам, друкуватися в забриханій советській пресі, передплачувати один або два советські друковані органи, встановляти контакт з комітетом культурних зв'язків, який пускає тумана тоді, коли в Україні заарештовують і знищують діячів культури методами сталінських костоправів і головорізів, доказувати комітетчикам, що ми «звичайні люди, без ріг, без кликів, без архаїчних шликів та гайдамацьких чумарок», відважно заявляти, що це не московські опричники витоштували цвіт нації, а що «грандіозна різня мільйонів людей відбувалася при злочинній (!) апатії цілої нації (!), і що за все, що сталося, ми теж винні (?), що ми теж відповідальні в такій самій мірі, як і культурний актив вдома», і хто цей культурний актив? Мабуть же, що не Іван Дзюба, Іван Світличний, Вячеслав Чорновол, Панас Завалиха, Святослав Караванський та їхні «союзники»? Такий культурний актив нам рідний, але він ледве чи був «злочинно апатичним», «винним» чи «відповідальним» за минулу й сучасну різню!

Треба дуже поверхово знати обставини життя й діяльно-

сти на батьківщині, щоб радити політичній еміграції займатись виконанням подібних завдань. Або нав'язувати УДРП те, що їй з природи речі — чуже: «політичні феєрверки», «ефективні блиски», «спалахопускання», «скоропальні емоції». Таку загрозу бачив Іван Павлович ще в 1948 році, пишучи в згадуваному вже «Зверненні ГС до учасників 4-го Пленуму ЦК УДРП»:

«Є ще частина членів, які перебувають в стані депресії і «смятіння» через брак чогось екстра, чогось **потрясаючого** в діяльності УРДП...» і далі **застерігав**:

«...Не шарахайтесь від слабодухости і розпуки в царину шукань якихось партійно-політичних чудес, не підхоплюйте чужих і не творіть своїх ніяких чудодійних проектів реорганізації українського політичного світу, якихось екстрарятункових політичних новотворів, «універсальних» і «всеобіймаючих». Все те наївне. І може привести тільки до розламу і загублення того, що є і що ми так мужньо і віддано з вами творили, розбудовували і розбудовуємо... Треба глибоко зважити всі «за» і «проти». Якщо ми в стані зробити такий тяг, як я писав, з максимальним ефектом, — **цебто зі збереженням і піднесенням авторитету нашого руху (УРДП), — тоді робім. Якщо ні, якщо це загрожує тяжкими комплікаціями, — тоді не робім ні в якому разі!**»

3. Лінія писань і поведінки деяких керівних членів після смерті Івана Павловича Багряного прозраджувала і свідоме замовчування, якщо не ігнорування цих його порад і пересторог, і намагання взоруватися на чужих зразках поведінки й термінології, і намагання на якийсь час замовчати саме Ім'я Івана Павловича Багряного або висловлюватись про нього згідливо, розуміється, хитро заплутуючи справжні інтенції у словоплетенні. Ось що, наприклад, було написано в офіційному листі» ч. 20 за січень 1965 року, що його видавав Пресовий Відділ ЦК УРДП:

«Вплив на вирішення засадничих справ, співвідповідальність за ведення політичної лінії партії, або, як коротко сформулював М. Воскобійник на засіданні АКБ (Американсько-Канадійського Бюро членів Верховних Органів УРДП — М. С.): «Я настоюю на **колективних методах** вирішення найголовніших справ». Пропозиція цілком слушна. Як показала наша історія, **одноособове керівництво** себе не виправдало, хоч у проводі партії у нас стояла така видатна особовість як І. Багрянний. Воно пасивізувало наші партійні клітини. Зокрема такий перспективний терен щодо розгортання різносторонньої партійної праці як США був доведе-

ний до того, що новим керівництвом ОУРДП було сконстатовано: «Фактично тут організації немає.» **Одноособове керівництво партією** коштувало нам багатьох ідейних, активних членів партії, в т. ч. інтелектуалів, більшість яких втрачена для партії, очевидно, назавжди. Але колективне вирішення питань в умовах нашої розкиданості по світі, не така проста справа. Цією засадою легко спаралізувати всю біжучу працю Секретаріату.»

Виходить, що «одноособове керівництво» Івана П. Багряного, а не сектарське самоусунення, підсиджування й ігнорация та переставлення на заробітки й гешефтьярські маніпуляції було причиною розброду й занепаду та відходу «ідейних, активних членів, в т. ч. інтелектуалів»!!

Одначе погодьмося на хвилинку, що може й справді існувало якесь «одноособове керівництво», а не тотальна дезерція його ближчих територіяльно співробітників і послідовно ведена тотальна ізоляція, спрямована на те, щоб людину заламати, розхитати й морально викинути! Хоч цього ж не було, тобто «одноособового керівництва», бо Іван Павлович роками був прикутий до санаторного ліжка й ніколи не гамував нічєї творчої ініціативи! Але допустімо, що таке було. То що ж трапилося після 31. серпня 1963 року і які позитивні осяги нашого «колективного» вирішування найголовніших справ? Притягнуто нових членів і зокрема інтелектуалів? Збережено й піднесено авторитет нашого руху? Розбудовано його габарити? Поліпшено оперативність керівництва? Скликано з'їзд? Видано «Наші позиції» або «Штурм»? Поширено ряди міжнаціонального революційно-демократичного руху і відновлено «Освобожденіє» або «Ми ще повернемося»? Досліджувано процеси в Україні, видавано публікації й інформовано світ про переслідування діячів культури з перших рук? Одержано з України якусь заборонену для друку там книгу? Або викривальні документи типу «Лихо з розуму» Вячеслава Чорновола? Активізовано працю Легіону імени Симона Петлюри? Створено які-небудь нові джерела здобуття фінансових засобів, а не обтяжувано й далі наше членство тільки постійними збірками й пожертвами? Налагоджено звітність і контролю господарювання? — Таких питань можна ставити безліч. Не думайте, що вони стосуються тільки тих, що «взялися за гуж» 31 серпня 1963 року. Хоч головним чином ТАК. Але в не меншій мірі всіх нас.

4. Коли я вище згадував про «смятіння в умах», «шаракання» і шукання чогось «екстра» і т. п. вияви неприємності, чи мав на увазі заперечити велике й оздоровлююче

значення дискусії й справді творчі шукання і «кропітку працю», «що розпихає горизонти і є творча, як весна»? Чи я віддавав і віддаю перевагу обрядові, догмі, механічно діючій дисципліні? Далєбі що ні. Тільки вилинялі з усякої чести люди можуть подібне твердити. Я далі стою на тих засадничих позиціях, які висловлені в писаннях основоположників УРДП і які я вище наводив. Ледве чи вистачить часу їх знову перераховувати і чи є потреба повторювати в цій частині доповіді. Але з однієї позиції я не скапітулюю і, сподіваюсь, не дамся стероризувати. Ця моя позиція така: можна й треба дискутувати, шукати сміливих розв'язок і вигадувати нові навіть дуже котроверзійні проекти, але, знову ж говорячи словами Івана П. Багряного, — з розрахунком на «максимальний ефект», «на збереження і піднесення авторитету нашого руху». Збереження і піднесення авторитету нашого руху не тільки «ТАМ», в серцях і розумах наших людей на батьківщині і наших потенційних резервів. Але також і «ТУТ». В серцях і розумах еміграційних спільнот і окремих емігрантів. Бо ми НЕ ПОЛІТИЧНИЙ КЛЮБ, не науковий кабінет, не лабораторія, не «балакаючі, деклямуючі і пишучі» інтелігенти, не «дервіші, маги, волхви і кудесники», а партія нового типу, авангард українських продуцентів і войовників, члени якої мислять категоріями сьогоднішньої України, шукають постійного контакту з ґрунтом, з якого вони вийшли, і який в еміграційних умовах з емігрантів і резидентів та громадян нових гостинних країн творить міцні організаційні габарити, які могли б умістити наші колосальні резерви і «в потрібний момент» увімкнути їх до організованої акції.

5. «Я людина, і ніщо людське не вважаю чужим для себе», — говорив римський письменник і філософ Публій Теренцій (185 р. до Р.Х. — 159 р. до Р.Х.). Приклавши це до нас і перефразувавши Публія Теренція, ми без страху одержати зневагу й осуд, але й без якихось спеціальних гордошів, повинні сказати: «Ми емігранти; на жаль, чи на щастя, так трапилося, що ми ними стали, і нічого емігрантського не вважаємо для себе чужим або дискримінуючим». Не можемо і не хочемо бути опозицією офіційних советських організацій і установ. Не можемо і не хочемо робити того, що повинні робити наші брати на рідних землях або наші передові бастіони в Польщі, Пряшівщині, Бачці, Румунії. Хочемо й будемо робити те, що нам тут доступне й під силу. Чого не можуть зробити вони. Для нас є велике поле діяльності. І на ньому потрібно багато кропітких, послідовних, постійно

творчих трудівників (говорив Юрій Андріянович — «роботяг-борців».)»

Пряшівський діяч повоєнного часу, вихованець Київського Університету, Юрій Бача ніби мав на увазі саме нас, а не пряшівців, коли в статті «Пряшів притягаючий і лякаючий» (журнал «Дукля», ч. 4 за 1967 р.) писав:

«У Пряшеві» часто не вміють розпізнати важливе від дургорядного, головне від дріб'язкового, нерідко не вміють організувати працю, ДОПОВНИТИ ОДИН ОДНОГО (підкреслення моє — М. С.), а лише часто засідають, розтрачують свої сили на безкорисне сперечання, не мають концепції, перспективного плану і, виглядає, не знають чого хочуть і як цього досягти». Не бачать, що існує ще й Ужгород, Львів, Київ, Сарсель, «Пролог» і так далі, не вміють підібрати для себе такі завдання, які не може виконати ніхто інший.» (стор. 45).

6. Ми як політична сила і феноменальна поява, в писаннях наших провідних публіцистів нібито вже підібрали для себе «такі завдання, які не може виконати ніхто інший». Нашого місця в нинішній громадській і політичній структурі українства НІХТО не може виповнити. І ніхто не може виконати тих справді велетенських завдань, які ми добровільно перебрали на свої плечі. Рішуче НІХТО.

Тому й відповідь на поставлене в заголовку цього розділу питання може бути лише одна; її сформулював Юрій Андріянович у цитованому вище листі: «працювати, рости, горнути до себе сміло і спритно все молоде живе, творче — і головне таке, що має **тенденцію росту**, що працює над собою день і ніч, бо розуміє свою страшну слабкість перед лицем завдань грандіозних, може нечуваних. Що є настільки ділове, що може перемогти всі труднощі чужини». Шанувати, заохочувати й підносити **кожного роботягу-борця**», не залежно від того, який у нього партійний стаж і яка в нього загальна чи фахова освіта, а на підставі його жертвенного й високоідейного вкладу в нашу спільну справу на дорученому йому становищі. І, за словами Юрія Андріяновича, «виділяти і одкидати з свого організму мертвий непотріб», морально розкладених типів, заїлих егоцентриків, прожектьорів, сектярів, амбітних малахіянів і всякий склочницький та захватницько-зажерливий елемент, який намагається на великих і світлих ідеалах «пекти свою печеню» і який компромітує наш рух.

V. ЧИ РОЗЛАМАЄ НАС ВОРОГ?

1. Здаючи собі справу з того, яким феноменальним явищем великої моральної і матеріально-організаційної сили є

політична еміграція з-під большевицького режиму, московський імперіялістичний комунізм, вірний класичній zasadі «поділяй і пануй», звернув найпильнішу увагу на весь наш рух і на УРДП. Усім бо відомо, що жодна національна еміграція, знайшовшись на Заході після Другої Світової Війни, нічого подібного не створила. Відомо також, що УРДП доклала усіх старань, щоб виграти бій за українську людину — вихідця із земель національного материка зберегти її для національно-визвольної боротьби, викристалізувати й розвинути її національну гордість, розбудувати для неї відповідні форми суспільної активізації, нарешті, покласти початки творенню міжнародного революційно-демократичного руху. І якщо московські комуністи використовують кожную нагоду для того, щоб дрібні й несуттєві непорозуміння або розходження між українською організованою еміграцією взагалі роздмухати до рівня не знати яких проблем, при вирішенні яких зуживається стільки енергії й темпераменту, що ледве не летять голови, а тим часом важливі й магістральні справи занедбуються.

2. Ні для кого не є таємницею, на жаль, також і для наших противників та ворогів, що в УРДП, як писав Юрій Андріянович Дивнич, «йде постійна боротьба, яка вже коштувала раз втрапи провідної «соціалістичної» верхівки, що впала жертвою тоталітарної догми в її соціалістичній формі. Але оперована в одному місці, — писав далі Юрій Андріянович, — хвороба проявляється в іншому місці. Бо коріння цієї хвороби — в цілому світовому процесі, супроти хворобливої тенденції якого ми оголосили себе революціонерами» (Лист з 15. вересня 1948 р.)

Ця боротьба, підсичувана московськими комуністами, виповнювала також і перше десятиріччя існування та діяльності УРДП, про що на 4-му З'їзді УРДП звітував І. П. Багрянний, говорячи, що «вороги відкололи від нас кількох боюгзів і хистких, випадкових у нашій Партії людей» і радив: «Від такого елемента ми мусимо очищатися, бо ліпше хай амбітники й зрадники відпадуть тепер, коли це нам небагато коштує, аніж тоді, коли їхня зрада коштуватиме нам великих жертв — в умовах збройної боротьби з ворогом у ворожому заплілі.»

Ця боротьба за зміст і форми діяльності нашої Партії продовжується й тепер.

У цитованій доповіді 4-му З'їздові УРДП Іван П. Багрянний запитував: «Чи розламав на ворог?» І відповідав: «Ні!» «З шаленої й тяжкої затяжної кампанії розламування нас во-

рогом ми вийшли, можна сказати, цілком неушкодженими, як політична партія, ми заплатили тільки згаданим малим відсівом полову. Можемо це сміливо вважати за природчій відбір, випад хирлявих безідейних елементів, не здібних до політичної діяльності й боротьби. Такий випад завжди є неминучий там, де відбувається справжня боротьба, де відбувається велика дія, випаддає все випадкове, що не склало істину, що непридатне. Полову набік!»

3. Сьогодні, як і на протязі, останніх двох десятиріч питання стоїть гранично ясно: чи ворог використовує й скапіталізує наші розходження, а чи Партія розгадає його маневри, прикриті тріскучими фразами галасливих амбітників, і відсіє полову набік.

(Продовження буде)

По советській імперії

ЩЕ ОДНО ДОСЯГНЕННЯ СОВЕТЬСЬКОГО «ПРАВОСУДДЯ»

У цьому році відзначається багато ювілеїв і по цей бік і по той бік залізної куртини і боюсь, що один ювілей пройде попри увагу українського емігранта. А це ювілей 60-тирічної фрау Гільди Бендшін (Гільди Ланге), міністра юстиції Східньої Німеччини, так званої Червоної Гільотини. Ювілей вартий уваги, бо таких фрау червоних гільотин Україна мала і ще має більше. В цьому році фрау міністер особисто допильнувала, щоб тисячна голова «ворога народу» була відрубана за всіма приписами советського «беззаконня».

Тисячу голів покотились з сокири гільотини під пильним наглядом червоної гільотинарки Гільди, вірної учениці «однολичних» московських босів. Вже в перші тижні вислужництва вона серед півста жертв стратила двох вагітних жінок, — диявольський злочин, якого не знав світ доленінської доби — вбивство ненароджених поколінь.

Після кривавого спектаклю Гільда відпочиває під звуки Бетховена або пише турботливого листа до свого 30-тирічного сина Міші.

Гільда комуністка з сорокалітнім стажем активної діяльності пліч о пліч з своїм чоловіком Карлом, який заарештований в 1940 році гітлерівцями як комуніст і жид два роки пізніше був кремований в Саксенгаузенському концтаборі. Гільда з сином успішно переховуються аж до кінця війни, коли вона і починає свою криваву кар'єру.

За п'ять років діяльності як президент судівництва в Східній Німеччині вона ставить понад три тисячі «под стенку» і десятки тисячів замурує у в'язниці, чим Гільда привертає належну увагу до себе кремлівських босів. На пряму інтервенцію Сталіна вона стає в 1950 р. міністром Юстиції, посада, яка надавала їй права особисто брати участь в садистичнім ритуалі страчення під гільотиною. І цієї нагоди Гільда жадного разу не пропустила.

Розстріли для фрау Гільди не мають атракції, модерно — постріл в потилицю, жертва падає і жадного ефекту. Щоін-

ше гільотина, — фрау Гільда дивиться в очі своєї жертви, вона впивається видовищем страху в очах жертви, яку ВОНА поклала на ешафот, вона чує останній шепіт молитви, схлипання, благань, скрегіт порожніх погроз та прокльонів... Вона вступає навіть в розмови під ножем. З ними говорить про радість життя і щастя, про екстаз любови, з очікуючими матерями, про материнську втіху, про сміх немовляти, про перше слово «мама»...

Досягнувши повного заломання жертви, коли в очах залишається лише жах, Гільда подає знак і сокира гільотини перериває шепіт жертви, — хто заплатить за всіх нас?

А борг великий, тяжкий і в певній мірі лежить на кожному з нас, які звать себе антикомуністами.

ЩО ЗРОБИЛИ СЬОГОДНІ ВИ, ЩОБ ЖЕРТВОЮ ЧЕРВОНОЇ ГІЛЬОТИНИ НЕ СТАВ ВАШ СИН, ВАША ДОНЬКА, ВАШІ ОНУКИ?